

Ekososiaalisen sivistyksen teemat osaksi
Living in the Landscape -kesäkoulua

Saara Lappeteläinen
Pro gradu -tutkielma
Kuvataidekasvatus
Taiteiden tiedekunta
Lapin yliopisto
kevät 2024

Lapin yliopisto

Työn nimi: Ekososiaalisen sivistyksen teemat osaksi Living in the Landscape -kesäkoulua.

Tekijä: Saara Lappeteläinen

Koulutusala: Kuvataidekasvatus

Tutkielman laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 64

Vuosi: 2024

Tiivistelmä: Kuten kuvataidekasvatuskin ekososiaalinen sivistys katsoo eteenpäin ja pyrkii luomaan parempaa tulevaisuutta. Tässä kuvataidekasvatuksen kenttään sijoittuvassa pro gradu -tutkielmassa tavoitteena on kehittää Living in the Landscape -hankkeen (LiLa) puitteissa kesäkouluna järjestettävää maisematutkimuksen metodikurssia. Analysoin ekososiaaliseen sivistykseen tähtäävän toiminnan järjestämistä ja sen teemojen ilmenemistä osana LiLa-kesäkoulun taideperustaista toimintaa ja museoyhteistyötä.

Tutkielman teoria pohjautuu ekososiaaliseen sivistykseen. Tekemäni hahmotelma ekososiaalisesta sivistyksestä sisältää pääajatuksenaan tavoitteen hyvän elämän uudelleen määrittelystä ja kestävämmästä elämänorientaatiosta. Kuvataidekasvatuksen alalla toimittaessa on luontevaa etsiä vastauksia ja ratkaisuja taiteen ja kasvatuksen keinoista sekä monitieteisestä tutkimustiedosta. Näin toimitaan LiLa-hankkeessa ja näin toimin myös tässä tutkielmassa.

Tutkielma on taideperustainen toimintatutkimus. Tutkielman aineistona toimi laaja reflektioaineisto, joka kerättiin vuoden 2023 LiLa-kurssin aikana painottuen kesäkoulun kenttäviikon aikana toteutettujen työpajojen yhteydessä tehtyihin toiminnan dokumentointeihin ja keskusteluäänitteisiin. Toimintaan osallistui kesäkoulun monitieteinen ja kansainvälinen ASAD-verkoston kautta koottu LiLa-yhteisö.

Tutkielman tuloksista ilmeni, että järjestämämme toiminta onnistui aikaansaamaan moninaisia kokemuksia ja pohdintoja sekä nostamaan esille ekososiaaliseen sivistykseen liitettävissä olevia teemoja. Tämä osoitti, että hankkeen metodologiassa oli tilaa ekososiaaliselle sivistykselle, ja että osallistujat kokivat tarvetta näiden globaalien teemojen käsittelylle myös tässä arktisen maiseman kontekstissa. Museoyhteistyö ja sen yhteydessä järjestämämme taideperustainen toiminta toimivat hyvänä keinona syventää osallistujien sosiokulttuurista tietoa paikallisesta maisemasta ja historian jatkumosta. Tämän kautta myös osallistujien ekososiaalisen sivistyksen teemoihin liittyvät pohdinnat syventyivät ja monipuolistuivat.

Lisäksi tuloksista ilmeni, että ekososiaalinen sivistys voisi tulevaisuudessakin toimia hyvänä näkökulmana hankkeen taideperustaisessa maisemantutkimuksessa ja kulkea hankkeelle entuudestaan tunnetun ekokulttuurin rinnalla täydentäen sitä.

Avainsanat: Ekososiaalinen sivistys, kestävyys, taidekasvatus, taideperustaisuus, nykymuseo, maisemantutkimus

University of Lapland

Title: Bringing the themes of ecosocial civilisation to the Living in the Landscape -summer school.

Author: Saara Lappeteläinen

Degree Programme: Art education

Type of work: Master's thesis

Number of pages: 64

Year: 2024

Abstract: Like art education ecosocial civilisation looks to the future and aims to make it better. This master's thesis research located in the field of art education pursues to evolve the method school of Living in the Landscape (LiLa). In my work I analyse the themes of ecosocial civilisation as a part of LiLa's art-based research on sociocultural landscape and collaboration with museum.

The theory of my thesis builds up from the concept of ecosocial civilisation. As a part of my work, I created an understanding of ecosocial civilisation with a core aim in new conceptualisation of a good life and a goal to live a more sustainably orientated life. In the field of art education, it is natural to seek answers and solutions from the practice of art and education combined with multidisciplinary knowledge. This is also the way of LiLa and how I approached my thesis work.

As typical for art-based research like this one, the research material I reflect on is quite broad. It was collected during LiLa summer school in 2023 with the main focus on the fieldwork week and the workshops organized during. The LiLa community was brought together from many ASAD partner institutions and the participants came from different disciplines.

The results of this research revealed that the activities we organised during the fieldwork week managed to provoke a variety of experiences and deep consideration also with themes attached to ecosocial civilisation. This shows that there is room for ecosocial civilisation in the methodology of LiLa and that the participants felt the need to consider these global issues also in LiLa's arctic context. Also, the collaboration with museum combined with art-based practice turned out to be a good way to build deeper sociocultural knowledge of the local landscape and to find continuity in its history. This allowed the reflections related to ecosocial civilisation among the participants to get deeper and more versatile.

Finally the research showed that ecosocial civilisation would work as a good point of view to the art-based landscape research of LiLa also in the future. Ecosocial civilisation would also bring global and relatable connections to the concept of ecoculture which is already adopted to the core of LiLa's methodology.

Key words: ecosocial civilisation, art education, art-based practice, modern museum, landscape research

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Tutkimuksen konteksti	4
2.1 Living in the Landscape	4
2.2 Living in the Landscape 2023	4
3. Tutkimuksen teorettinen viitekehys	6
3.1. Ekososiaalinen sivistys ja teorit sen taustalla	6
3.1.1 Hieman ekosysteemeistä ja ekosysteemipalveluista	8
3.1.2. Kestävähelytys, kestävyys ja kestävyysmurros	9
3.1.3. Pohjoisen ekokulttuuri suhteessa ekososiaaliseen sivistykseen	11
3.2. Pohjoisuus ja ekososiaalinen sivistys	12
3.2.1. Pohjoinen metsä ja metsän merkitys	13
3.3. Taideperustainen toiminta ja nykytaidekasvatus	14
3.4. Nykymuseon rooli ja mahdollisuudet yhteiskunnassa	17
4. Tutkimustehtävä, tutkimuskysymykset ja oletukset	19
5. Menetelmä	21
5.1. Taideperustainen toimintatutkimus	21
5.2. Tuleva aineisto ja analyysin suunnitelma	22
5.3. Tutkielman eettiset lähtökohdat ja eettisyyden toteutuminen	23
6. Tutkimuksen toteutus	25
6.1. Toiminnan kuvaus ja aineiston luominen	25
6.2. Muodostettu aineisto	31
6.3. Muodostetun aineiston analyysi	32
6.3.1. Äänitteiden ja kyselyvastausten sekä toimintaa kuvaavien valokuvien analyysi	32
6.3.2. Luonnoskirjojen ja taideproduktioiden analyysi	44
6.3.3. Toiminnan vaikuttavuuden analyysi	50
7. Tulosten tulkinta ja johtopäätökset	54
7.1. Ekososiaalinen sivistys kenttäviikon keskusteluissa ja järjestetyt työpajat ekososiaalisen sivistyksen interventioina	54
7.2. Ekososiaalinen sivistys luonnoskirjoissa ja taideproduktioissa	55
7.3. Tutkimuksen luotettavuus	56
7.4. Yhteenvedo ja kehittämisehdotukset	57
8. Pohdinta	60
9. Lähteet	61

1. Johdanto

Tutkin tässä pro gradu -tutkielmassa sitä, miten hyvin taideperustaiseen maisemantutkimukseen keskittyvä Living in the Landscape -kesäkoulu (LiLa) ja hankkeelle uusi museoyhteistyö sopivat ekososiaaliseen sivistykseen tähtäävän taidetoiminnan järjestämiseen ja ekososiaalisten teemojen herrättelyyn osallistujissa. Lisäksi tarkastelen sitä, voisiko ekososiaalisen sivistyksen näkökulmien mukaan tuominen tukea LiLa:n keskeisten tavoitteiden saavuttamisessa. LiLa-hankkeen tiimoilta tehdyissä pro gradu -tutkielmissa on aiemmin käsitelty muun muassa posthumanistisia teemoja, joten koen, että ekososiaalinen sivistys voisi teemana toimia tietynlaisena jatkumona näille aiemmille tutkielmille. Kuten tässä tutkielmassa, kuvataidekasvatuksen alalla toimittaessa on luontevaa etsiä vastauksia ja ratkaisuja taiteen ja kasvatuksen keinoista sekä monitieteisestä tutkimustiedosta. Olen kuvataidekasvatusta edeltävältä taustaltani luokanopettaja, joten inhimillisen kasvun ja kehityksen ulottuvuudet sekä parempiin tulevaisuuksiin pyrkiminen ovat oman kiinnostukseni keskiössä. Käsitteisen ekososiaalisesta sivistyksestä yhdistää juuri näitä teemoja. Lisäksi ympäristökriisien ollessa yksi tulevaisuuttamme eniten määrittelevistä tekijöistä, mielestäni tähän tulisi etsiä ratkaisuja kaikkien alojen puitteissa, ja myös kuvataidekasvatuksella olisi mahdollisuus kantaa kortensa kekoon kestävämmän maailmanjärjestyksen etsinnässä.

Ihmisen toiminnan aiheuttama ilmaston lämpeneminen ei suinkaan ole uusi keksintö. Howen (2014) mukaan jo 1800-luvulla tutkijat pystyivät todistamaan, että ilmakehän hiilidioksidi vaikuttaa maapallon lämpötilaan ja että hiilidioksidin määrän noustessa, myös lämpötila nousee. Jo 1950-luvulla saatiin todistettua epäilykset siitä, että fossiilisten polttoaineita käyttämällä ihminen vapauttaa hiilidioksidia ilmakehään ja 1960-luvulta alkaen tutkijat ovat yrittäneet vakuuttaa politikkoja hiilidioksidipäästöjen ja ilmastonlämpenemisen vaaroista (Howe, 2014, 3–4).

Cantell ja kollegat (2020) avaavat teoksessaan ympäristökasvatuksen vaihteita. Heidän mukaansa 1960-luvulla heränneen ympäristökeskustelun myötä ympäristökysymyksistä huolestuneet luonnontieteilijät alkoivat vaatia ympäristöopetusta ja –kasvatusta, joka yhdistäisi yhteiskunnallisten kysymysten käsittelyn ympäristötiedon opetukseen. Cantell ynnä muut linjaavat, että kansainvälisistä järjestöistä etenkin Yhdistyneet kansakunnat (YK) ja sen alajärjestö Unesco tarttuivat tähän asiaan, ja YK:n ensimmäinen ympäristökokous pidettiin 1972 Tukholmassa, jossa määriteltiin myös ympäristökasvatusta. Suomen kieleen sana ympäristökasvatus alkoi vakiintumaan 1980-luvun kuluessa, jonka puolivälin jälkeen se alkoi myös vakiintumaan koulujen opetussuunnitelmissa (Cantell ym. 2020, luku 1). Vuonna 1987 YK teki linjauksia kestävä kehityksen tavoittelun tärkeydestä, ja tämän yhteydessä määritteli kestävä kehityksen olevan tämän päivän tarpeiden täyttämistä vaarantamatta

tulevien sukupolvien mahdollisuutta täyttää omia tarpeitaan (World Commission on Environment and Development, 1987).

Aihe on kuitenkin juuri nyt ajankohtainen, sillä vuosikymmeniä kestäneen välttelyn jälkeen olemme ihmiskuntana löytäneet itsemme keskeltä ilmastokriisiä ja ihmiselämälle suotuisat elinympäristöt turvataksemme mittaviin toimiin olisi ryhdyttävä heti (mm. UNFCCC, 2023). Ympäristön tuhoutumisen ja fyysisten haittojen lisäksi ilmastonmuutos on alkanut vaikuttaa ihmisten mieliin. Viime vuosina on tehty kattavaa kansainvälistä tutkimusta, joka osoittaa ilmastoahdistuksen koskettavan valtaosaa tutkituista nuorista ja nuorista aikuisista sekä vaikuttavan heidän jokapäiväiseen elämäänsä (Hickman ym. 2021, 863). Unicefin raportin mukaan äärimmäinen kuumuus on myös yhdistetty mielenterveysongelmiin kuten posttraumaattiseen stressioireyhtymään ja masennukseen (United Nations Children's Fund, 2023, 12).

Pihkala (2017; 2018) valottaa kirjoituksissaan sitä, miten ekologinen kestävyys on toisaalta globaali koko ihmiskuntaa liikuttava ilmiö, mutta toisaalta siihen suhtautuminen vaihtelee valtavasti yksilötasolla, ja mahdollinen ilmastoahdistus voi kokemuksena olla hyvin henkilökohtainen. Hän myös puhuu osallistumisen puolesta; Vaikka vaikeneminen voi monelle olla luontainen reaktio, se ei poista ahdistusta eikä ongelmaa. Sen sijaan asiaa käsittelemällä on mahdollista luoda osallisuutta ja toivoa (Pihkala, 2017, s. 11–19; Pihkala 2018, s. 31–38). Lisäksi Pihkala (2017) peräänkuuluttaa intuitiivisen luovuuden ja aivojen tiedostamattoman tiedon herättelyä löytääksemme selviytymiskeinoja ilmastokriisin aikakaudella. Tässä työssä Pihkalan mukaan taide on oiva väline. (Pihkala, 2017, s. 205–206.)

“Jotta kestävä kehitys voisi läpäistä ajattelumme ja arkisen toimintamme laajasti yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskuntien tasolla, vaatii se laajamittaista kulttuurista muutosta.” (Salonen, 2010, s. 3). Myös Paasikosken ja kollegoiden (2022) mukaan kestävyysmurroksen saavuttamiseksi olisi olennaista keskittyä yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja toimintatapoihin sekä niiden välisiin suhteisiin. He kuvailevat näitä tekijöitä vipuvaikutuskohdiksi ja niistä keskeisemmiksi he määrittelevät maailmankuvat, arvot ja ihmisten luontosuhteen, joista kaikki ilmenevät kulttuurin tasolla. Tällaisessa perustavanlaatuisessa kulttuurin muutoksessa heidän mukaansa museolla voisi olla sijaa. Museolla on mahdollisuus lisätä ymmärrystä pitkistä kehityskuluista ja näin edistää kestävyttä. (Paasikoski ym., 2022, s. 8.) Tähän liittyen Rosenbergin (2018) mukaan kasvatustieteen puolella kestävyuden saavuttamiseksi tarvittavaa kulttuurista muutosta tavoitellaan outouttamalla normaalisti miellettyjä haluja ja niihin liittyvää kulluttajuutta. Tähän hän yhdistää myös Heinämaan ajatukset ihmettelyn aikaansaamasta keskeytyksestä, jolla voidaan mahdollistaa suunnanmuutos (Rosenberg, 2018, s. 105–107).

Kun kestävyuden yhteydessä puhutaan kulttuurista ja tarpeesta muuttaa sitä, kulttuuri määritellään tavalla, jolla muiden muassa Karhunkorva ja kollegat (2016) ovat sen määritelleet: “Kulttuurilla tarkoitetaan yksilöiden ja yhteisöjen sosiaalisessa yhteydessä jakamia toimintatapoja, käytäntöjä, käsityksiä, merkityksiä ja arvoja.” (Karhunkorva ym. 2016, 5). Tämän kaltaiseen kulttuurin määritelmään viitataan myös tässä tutkielmassa kulttuurista puhuessani.

Kulttuurin muuttamisen tarpeeseen liittyen tieteen ja taiteen kentillä onkin viime vuosikymmeninä ollut havaittavissa muutosta tavassa nähdä maailmaa ja tuottaa tietoa. Huhmarniemen ynnä muiden (2021) mukaan uusmaterialismi ja posthumanistinen suhde ympäristön kanssa ovat nyt monien taiteilijoiden ja taiteen tutkijoiden työn keskiössä. Lisäksi taideperustaisen ympäristökasvatuksen uudehko posthumanistinen metodi tuo mukaan ekosysteemipalveluajattelun ja dekolonisaatiokasvatuksen. (Huhmarniemi ym. 2021, 7). Huhmarniemi ja Jokela (2020, 1) kuvailevat kansainvälisiin tutkijoihin viitaten uusmaterialismin olevan yksi 2000-luvun tärkeimpiä trendejä humanististen tieteiden ja yhteiskuntatieteitten piirissä. He määrittelevät uusmaterialismin tarkoittavan keskittymistä kulttuurin materialistisiin ulottuvuuksiin, kuten kehollisuuteen, taktillisuuteen ja aisteihin. Heidän määritelmänsä mukaan uusmaterialismi voidaan nähdä monitieteisenä pyrkimyksenä muuttaa näkemyksiä ihmisyydestä ja muusta materiaalisesta maailmasta sekä paradigmanmuutoksena, joka siirtää painopistettä teksteistä tekijöihin, tiloihin, paikkoihin ja materiaalisuuteen, mikä lisää globaalia kiinnostusta pohjoiseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön muun muassa käsitöihin ja taiteeseen. Tämä näkyy pohjoisessa nykytaiteessa käsityön, perinteiden revitalisaation sekä ihmisten ja luonnon välisiin yhteyksiin keskittymisen muodoissa (Huhmarniemi & Jokela 2020, 1). Näen tässä vahvoja yhteyksiä Living in the Landscape –hankkeen toimintaan (UArctic, 2023) ja ekososiaaliseen sivistykseen, joita tässä tutkielmassa tarkastelen.

2. Tutkimuksen konteksti

2.1 Living in the Landscape

Living in the Landscape (LiLa) on Arktisen yliopiston ASAD-verkoston (The Thematic Network Arctic Sustainable Arts and design) mahdollistama ja Lapin Yliopiston koordinoima kesäkoulu, jossa eri maiden ja tiedekuntien maisteri- ja tohtoriopiskelijat sekä tutkijat ja opettajat pääsevät kohtaamaan toisiaan ja yhdessä kehittämään kulttuurisensitiivistä ja kestävästä tutkimusta arktisten alueiden sosio-kulttuurisessa maisemassa. Lisäksi tavoitteena on luoda kohtaamisia ja dialogia perinteisten kulttuurin muotojen ja nykykäytänteiden välille sekä etsiä tapoja, joilla näitä voidaan esittää taiteen keinoin. (UArctic, 2023.)

Kuten yllä mainitsin ja hankkeen nimestäkin on pääteltävissä, maisema on LiLa-hankkeessa hyvin keskeisessä roolissa. Tämän vuoksi Lundstedtin ja kollegoiden (2023) mukaan tähänastisissa LiLa-kouluissa liikkeelle on lähdetty syventämällä osallistujien käsitystä maisemasta tutustumalla antropologi Tim Ingoldin “taskscape” käsitteeseen, joka viittaa maisemassa toimimiseen (Lundstedt ym., 2023, s. 6). Ingoldin ajatukset eivät myöskään ole lainkaan kaukana ekososiaalisesta ajattelusta. Hänen maisemakäsityksestään huokuu paljon nykytutkimuksessa käsiteltyä posthumanistista näkökulmaa, jossa pyritään näkemään maailma ilman dualismeja ja ihmistä kaiken muun yläpuolelle nostavia hierarkioita (posthumanismista esim. Huhmarniemi ym., 2021, s. 7). Moniulotteista ja kerroksellista maisemaa määriteltessään Ingold (1993, s. 153–164) puhuu muun muassa monilajisesta toimijuudesta ja vuorovaikutuksesta (dwelling & taskscape) sekä kahtiajakojen mahdottomuudesta ihmisen kuten kaikkien muiden elollisten olentojen ja elottomienkin toimijoiden kietoutuessa tiiviisti osaksi luontoa, maisemaa ja maailmaa.

2.2 Living in the Landscape 2023

Tämän tutkielman lähtökohdat alkoivat muotoutumaan talvella 2023, kun pääsin mukaan LiLa-projektin suunnitteluun. Vuoden 2023 LiLa järjestettiin hybridinä. Keväällä työskentely alkoi verkossa järjestettävien tapaamisten ja luentojen sekä maatiimeittäin toteutettavien tehtävien muodossa. Verkko-osuuden tarkoituksena oli tutustuttaa osallistujat toisiinsa jo ennen kenttäviikkoa sekä syventää ymmärrystä maisemasta (*as a taskscape*) ja maisemantutkimuksesta sekä käynnistää ajattelua tulevaa taiteellista produktiota ja virtuaalista esseetä varten.

LiLa-yhteisömme muodostui mielenkiintoisesta kokoelmasta erilaisia ihmisiä eri tieteen- ja taiteenaloilta. Toisille osallistujista taiteellinen työskentely oli oman elämän ja uran ytimessä, kun taas

toisille LiLa:an osallistuminen avasi täysin uudenlaisen tavan katsoa ja tutkia maailmaa. Lapin yliopiston lisäksi osallistujia oli kuudesta eri partneriyliopistosta: Umeå University (Ruotsi), Nord University (Norja), the University of the West of Scotland (Skotlanti), University of the Highlands and Islands (Shetlanti), Yukon School of Art (Kanada) ja University of Alaska, Anchorage (Yhdysvallat).

Tämän neljännen LiLa-kesäkoulun kenttätöosuus järjestettiin Ruotsin Korkearannikon alueella ja Uumajassa. Tämän vuoden LiLa:ssa uutena yhteistyötahona hankkeeseen mukaan tuli museo. Yhteistyö Länsipohjan museon (Västerbottens Museum) kanssa mahdollisti syvemmän tutustumisen alueen kulttuuriin ja historiaan. Lisäksi LiLa:n vuoden teemaksi valikoitui metsä museossa tuolloin käynnissä olleen näyttelyn ”Hur många träd finns det i skogen?” teeman mukaisesti. Muun muassa metsäekosysteemien säilymisen tärkeyden ja niiden säilyttämiseen vaikuttavien ilmastonmuutoksen ja metsätalouden (ks. esim. <https://wwf.fi/elinymparistot/suomen-metsat/>) vuoksi valikoiduksi tulleen metsäteemaan sopi mielestäni hyvin ekologisen kestävyuden ja ekososiaalisen sivistyksen näkökulmat, joten halusin mahdollisuuksien mukaan tuoda sitä esille myös kenttätöjaksolla, ja reflektoida tutkielmassani tämän teeman toimivuutta LiLa-kontekstissa.

3. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

3.1. Ekososiaalinen sivistys ja teorit sen taustalla

Pohdittaessa epäonnistumista suhteessa ilmastonmuutoksen ratkomiseen on yhtenä selittävänä tekijänä nostettu esille se, miten tiukasti tutkijat takertuivat etenkin ensimmäisinä vuosikymmeninä, joina ilmastonmuutosta alettiin nostaa keskusteluihin, tieteellisen tiedon esittämiseen ja sivuuttivat tarpeen panostaa ongelman ratkomisen sosiaalisiin ja poliittisiin ulottuvuuksiin (Howe, 2014, s. 6–8). Vuosituhannen taitteessa tähän ongelmaan alettiin jossain määrin heräämään ja erilaisia vastauksia tähän on alettu etsimään. Johdannossa mainitun ympäristökasvatuksen (Cantell ym., 2020, luku 1) lisäksi liikkeelle on lähdetty esimerkiksi kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän kestättömyyden esilletuomisesta, ja vaihtoehtoisten mallien pohtimisesta. Löwyn (2015) mukaan vaihtoehtoista ensimmäisten joukossa esille nostettiin viime vuosisadan loppupuolella alkunsa saanut ekososialismi, jonka ideana on luoda uutta yhteiskuntajärjestelmää perustuen sosialismiin ja ekologiaan (Löwy, 2015, s. xii). Tämän ohella ja jälkeen asiaa on katsottu monilta eri kanteilta.

Ekofeminismi, jonka ajatuksia myös monet myöhemmät ekososiaaliset teorit (ks. mm ekososiaalinen hyve-etiikka esim. Pulkki 2021 ja ekososiaalinen oikeudenmukaisuus esim. Martusewicz ym. 2014) mukailevat, on ensimmäisiä kolonisaatiota ja kapitalistista sekä patriarkaalista yhteiskuntajärjestelmää kritisoivia teorioita, jonka mukaan monilla sosiaalisilla ja ekologisilla ongelmilla ja epäoikeudenmukaisuuksilla on nämä samat juuret. Ekofeminismiin keskittynyt sosiologi Maria Mies ja muun muassa ekologisten ja sosiaalisten ongelmien tutkimukselle vihkiytynyt Vandana Shiva määrittelevät teoksessaan *Ecofeminisim* (2014), että ekofeministisen näkökulman mukaan tarvitsemme uutta kosmologiaa ja antropologiaa, jotka tunnistavat, että elämä luonnossa (ihmiselämä mukaan lukien) pysyy yllä yhteistyöllä, yhteisellä hoivalla ja rakkaudella. Heidän mukaansa vain näin voimme kunnioittaa ja suojella elämän monimuotoisuutta kaikissa sen muodoissa ja kulttuurisissa ilmauksissa. Miesin ja Shivan mukaan globaalissa pohjoisessa eletään ristiriidassa, jossa tiedostetaan elämäntyylin kestättömyys, mutta ei olla valmiita muuttamaan sitä, tai odotetaan teknologisen kehityksen ratkaisevan ongelman kulutustottumusten muuttamisen sijaan. He nostavat esille todellisuuden, jossa kapitalismin rajattoman kasvun utopiaa voidaan ylläpitää vain kolonialistisella jaolla, jota luonnehtii riisto, alistus ja dominointi, ja jossa alakynteen jää syrjäseudut, naiset ja globaali etelä (Mies & Shiva, 2014, s. 6, 57–58).

Ekologinen realismi puolestaan pureutuu osittain posthumanismia mukaillen ihmisen vinoutuneeseen luontosuhteeseen. Se keikauttaa nykyihmisen yleisesti sisäistäneen hierarkkisen näkemyksen ympäri.

Sen mukaan luonto on kokkonaisuutena ihmistä tärkeämpi, sillä ihminen on vain yksi eläinlaji muiden joukossa. Ihminen on siis täysin riippuvainen ekosysteemien verkostosta. Tämä riippuvuussuhde ei kuitenkaan ole molemminpuolinen, vaikka ihminen vaikuttaakin toiminnallaan ekosysteemeihin. Kuten ekososialismikin ekologinen realismi pyrkii muuttamaan ihmisten kulutusajattelua ja luomaan uutta kehikkoa sille, missä talouden tulisi toimia kuitenkin jättäen suorat toimintaohjeet paikallisesti ratkottaviksi niiden kontekstisidonnaisuuden vuoksi. (Ruuska ym., 2019, s. 138–139, 145.)

Sosialisaatio, eli yksilön kasvaminen osaksi yhteisöä ja yhteiskuntaa, on yksi sosiaali- ja kasvatustieteidenalojen keskeisimmistä konsepteista (Keto & Foster, 2021, 35). Siksi mielestäni on olennaista myös tässä tutkielmassa tarkastella Keton ja Fosterin (2021) esittelemää ekososialisaatiota (yksilön kasvaminen osaksi monilajista ekososiaalista verkostoa), jota he ehdottavat sosialisaation rinnalle. He tarjoavat ekososialisaatiota sekä ekokriisin aikakauden tutkimuksen teoriapohjaksi että kasvatuksen kehykseksi, joka tarjoaa aiempaa käsitystä kokonaisvaltaisemman kuvan ihmisten ja muiden olentojen välisistä monimuotoisista suhteista. Tämä fenomenologiaan ja ekologiaan perustuva parempi ymmärrys ihmisten yhteydestä ekosysteemien eri osasten kanssa ja näiden yhteyksien tunnistaminen voi Keton ja Fosterin mukaan mahdollistaa kasvatuksen kohti kestävämpää elämänorientaatiota (Keto & Foster, 2021, s. 35–36). Keto ja Foster nostavat ekososialisaation kannalta tärkeinä tekijöinä esille liiallisen rationalisoinnin sijaan moniaistisen ja kehollisen maailman tutkimisen ja ymmärtämisen sekä emotiot ja empatian (Keto & Foster, 2021, s. 37–46).

Myös Salonen ja Bardy (2015) ovat hahmotelleet uudenlaista maailmanhahmottamisen hierarkiaa. Heidän näkemyksensä mukaan tärkeysjärjestyksessä ensimmäisenä tulee ekologiset kysymykset, toisena ihmisoikeuksien luovuttamattomuus ja kolmantena vakaan talouden ylläpitäminen. Tämä ekososiaalisesti sivistykseksi nimitetty malli löytää paljon samaistumis pintaa ekologisesta realismista (Ruuska ym. 2019), mutta korostaa enemmän ihmiselämän sosiaalisia ulottuvuuksia siinä, missä ekologinen realismi keskittyy taloudelliseen organisoitumiseen (Salonen & Bardy, 2015, s. 6). Ekososialisaatio (ks. Keto & Foster 2021) taas tuntuu luonteelta mahdollisuudelta saavuttaa ekososiaalista sivistystä sekä siihen tarvittavia ajatusmalleja ja arvoja.

“Ekososiaalisesti sivistynyt ihminen tunnistaa, minkä verran materiaalista hyvää on riittävästi.” (Salonen & Bardy, 2015, s. 12.) Salonen ja Bardy (2015) määrittelevät ekososiaalisen sivistyksen arvoiksi vastuullisuuden, kohtuullisuuden ja ihmistenvälisyyden, joiden avulla voidaan päästä keskeiseen tavoitteeseen, eli uudenlaiseen käsitykseen hyvästä elämästä, jossa huolenpidonpiirimme laajenee, ymmärryksemme yhteydestämme ekosysteemeihin ja globaaliin yhteisöömme syvenee ja kulutuskeskeiset ja materialistiset päämäärämme väistyvät kestävämmän hyvinvoinnin tavoittelun

tullessa tilalle (Salonen & Bardy, 2015, s. 4–10). Näen huolenpidonpiirin laajentamisen sekä näkemykset sosiaalisten ja ekologisten ongelmien juurisyyistä ja niiden ratkomisesta tekijöinä, jotka yhdistävän ekososiaalista sivistystä ja ekofeminismiä toisiinsa.

Ekososiaalisen sivistyksen päämääriin liittyen Salosen ja Bardyn (2015) mukaan yksilön kokemus omasta arvosta voi vahvistaa myös kykyä arvostaa muita ja kantaa vastuuta yhteisestä tulevaisuudesta. He luettelevat oman arvon kokemusta lisääviksi tekijöiksi aikaansaavuuden, ilmaisumahdollisuudet, tiedon saannin, tekemiseen uppoutumisen, kyvyn olla läsnä ja omien mahdollisuuksien tunnistamisen (Salonen & Bardy, 2015, s. 9). Kestävän kehityksen toimikunnan strategia 2022–2030 esittää, että ekososiaalisen sivistyksen mukaisia hyvän elämän perusteita ja elämän merkityksellisyttä voi löytyä muun muassa liikunnasta, taiteesta, kulttuurista, ihmistenvälisyydestä ja yhteydestä luontoon. (Valtionneuvoston kanslia, 2022, s. 24). Tässä on paljon tekijöitä, joihin on mahdollista myös LiLa-hankkeen yhteydessä pyrkiä. Tavoitteenani ei kuitenkaan ole suoraan siirtää kaikkia Salosen ja Bardyn ajatuksia osaksi LiLa:a, vaan hyödyntää käsitystäni heidän määrittelemänsä ekososiaalisen sivistyksen ydinajatuksista ja soveltaa niitä LiLa:n kontekstissa.

3.1.1 Hieman ekosysteemeistä ja ekosysteemipalveluista

Jotta voitaisiin ymmärtää ekologista kestävyyttä ja ekososiaalista sivistystä, on tärkeää omata ainakin suurpiirteinen hahmotus ekosysteemeistä ja ekosysteemipalveluista. Hiedanpään ja kollegoiden (2010) mukaan toimivat ekosysteemit ylläpitävät elämän eri muotoja ja ovat näin ollen elinehto myös ihmisen selviytymiselle maapallolla. he linjaavat, että selkeästi nähtävien ja mitattavien materiaalien hyötyjen kuten esimerkiksi puutavaran lisäksi ekosysteemit tarjoavat vaikeammin hahmotettavia ja mitattavia palveluita, joiden häiriintyminen tai menetys usein ohitetaan mietittäessä esimerkiksi metsien kaatamisen hyöty-haitta-suhdetta. Tätä selkiyttämään luotiin käsite ekosysteemipalvelu, joka kattaa epäsuorat ekosysteemitoinnot alleen, mm. veden puhdistuksen, kasvien pölyttymisen, ilmaston säätelyn, hiilen sitomisen ja ravinteiden kierron (Hiedanpää ym., 2010, s. 33–35).

Hiedanpää ja muut jatkavat, että kaupunkimittakaavassa pienilläkin viher- ja luontoalueilla on merkitystä ekosysteemipalveluiden turvaamisessa. Heidän mukaansa erityisen tärkeitä ovat lehti- ja havumetsät, niityt sekä kosteikot. Lisäksi he painottavat, että lajirikkaus ja -koostumus, lajien esiintymistiheys, lajien keskinäiset vuorovaikutussuhteet sekä elinympäristöjen määrä, laatu ja eliöiden mahdollisuus liikkua niiden välillä on huomioitava kaupunkiympäristön luontoalueita suunniteltaessa. He nostavat esille kasvien pölytyksen esimerkkinä luonnon monimutaisuutta vaativasta ekosysteemipalvelusta, sillä siemenkasvien onnistunut pölytys tukee kasvien lisääntymistä ja geneettistä

monimuotoisuutta. Onnistuessaan pölytys on ihmiselle melko huomaamaton tapahtuma, mutta pölyttäjäien väheneminen voi johtaa melkoisiin ekologisiin ja taloudellisiin haasteisiin, esimerkiksi viljelysatojen köyhtymiseen (Hiedanpää ym., 2010, s. 200–202).

Myös taiteen alalla on alettu kiinnittää huomiota ekosysteemipalveluihin. Jokela (2022) on tutkinut kulttuurisia ekosysteemipalveluita, jotka hän määrittelee metsäluonnosta saataviksi aineettomiksi hyödyiksi liittyen henkisiin ulottuvuuksiin, virkistymiseen, hyvinvointiin, mietiskelyyn, rauhoittumiseen, koulutukseen, oppimiseen, kognitiiviseen kehitykseen ja esteettisiin kokemuksiin (Jokela 2022, s. 18).

3.1.2. Kestäväkehitys, kestävyys ja kestävyysmurros

Kestävän kehityksen ulottuvuudet, niiden määrä ja niiden väliset suhteet vaihtelevat määrittelyn mukaan, ja ne ovat myös muuttuneet ajan saatossa (Salonen, 2010, s. 31–34). Jo pidemmän aikaa kestävä kehityksen ulottuvuuksiksi on mielletty ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys. Näiden lisäksi kulttuurinen kestävyys on hakenut paikkaansa joko osana sosiaalista kestävyyttä tai kestävä kehityksen neljäntenä ulottuvuutena (Salonen, 2010, s. 31–34; Soini ym., 2015, s. 22–25). Salosen (2010) mukaan kestävyyttä tulisi tarkastella moniulotteisena kokonaisuutena, jossa kestävyys tapahtuu, kun kaikki ulottuvuudet huomioidaan samanaikaisesti sen sijaan, että keskityttäisiin tarkastelemaan yksittäisten ulottuvuuksien kestävyyttä (Salonen, 2010, s. 31–33). Tämänhetkisessä kestävyyskeskustelussa pinnalla on YK:n Agenda 30 ja sen 17 kestävä kehityksen tavoitetta (SDG 17). YK:n julkaisun mukaan tavoitteet ovat kokonaisvaltaisia ja sisältävät yhteen kietoutuneina ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden ulottuvuudet (United Nations, 2015). Lisäksi moninaisiin kestävä kehityksen määritelmiin liittyen Salonen linjaa, että nykyisten ja tulevien sukupolvien yhteenkuuluvuus yhdistää näitä määritelmiä, eikä kestävä kehitys ole tarkoituksenmukaista ilman tätä yhteyttä (Salonen, 2010, s. 19).

Salonen (2010) hahmotteli väitöskirjassaan kestävä kehitystä globaalien hyvinvointiyhteiskunnan haasteena. Tämän yhteydessä hän kiteytti, millaista kritiikkiä kestävä kehitys oli tuolloin saanut. Kuvattu kritiikki liittyi esimerkiksi sloganin tasolle jäävään kestävä kehityksen käsitteen käyttöön, toisilleen jopa vastakkaisiksi tulkittavissa olevien kestävyuden ja kehityksen käsitteiden yhteen liittämistä sekä juurisyiden ohittamista keskityttäessä korjaamaan seurauksia (Salonen, 2010, s. 19–21). Keto ynnä muut (2022) ovat Kopninaan ja Tyloriin viitaten määritelleet hieman tuoreemman kestävä kehityksen kritiikin liittyvän sen ihmiskeskeisyyteen ja ihmisen ja muun elämän erillisyyteen (Keto ym., 2022, s. 51). Agenda 30 tavoitteita (United Nations, 2015) tarkasteltuani koen, että niissä on

osittain vastattu aikaisempaan kritiikkiin ja Salosen näkemyksiin siitä, miten kestävyyttä tulisi tarkastella, koska ne ovat kokonaisvaltaisempia ja tarjoavat konkreettisempia tavoitteita globaaleille toimijoille sovellettavaksi. Koen kuitenkin, että edelleen näkökulma on hyvin ihmiskeskeinen.

Suomen kestävä kehityksen toimikunta (2022) tekee 2022–2030 strategiassaan linjauksia YK:n Agenda30 tavoitteiden ja kestävämmän Suomen saavuttamiseksi. Strategiassa etsitään ja esitellään keinoja, joiden avulla kestävä kehityksen mukainen maailma voitaisiin saavuttaa. Määritelmässään toimikunta nostaa yhteiskunnan läpileikkaavan koulutuksen edellytykseksi tavoitteiden saavuttamisessa. He määrittelevät kaksi ulottuvuutta, joilla pyritään muutokseen koulutuksen kautta; Toisaalta tarvitaan yhteiskunnallisen arvopohjan muutosta ja kestävien elämäntapojen valtavirtaistumista ja toisaalta kestävä kehitystä tukevan ymmärryksen ja osaamisen vahvistamista. Muutoksen saavuttamisen keskeiseksi työkaluksi strategiassa esille nostetaan ekososiaalinen sivistys (Valtionneuvoston kanslia, 2022, s. 21). Koulutuksen tehtävä suhteessa kestävyteen on tunnistettu myös peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmissa, joissa kestävyttä tarkastellaan myös ekososiaalisen sivistyksen näkökulmasta:

Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmärtäminen on keskeistä ihmisenä kasvussa. Perusopetuksessa tunnistetaan kestävä kehityksen ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys, toimitaan sen mukaisesti ja ohjataan oppilaita kestävä elämäntavan omaksumiseen. (POPS, 2014, s. 8)

Opiskelija arvioi ja suunnittelee toimintaansa eettisyyden ja vastuullisuuden lähtökohdista. Hän oppii perusasioita kestävä elämäntavan ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta sekä näiden keskinäisriippuvuuksista. Opiskelija ymmärtää, miksi ihmisen toiminta on sovitettava luonnonympäristöjen kantokykyyn sekä rajallisiin luonnonvaroihin ja niiden käyttöön. Kokemukset ihmisiin ja luontoon kohdistuvasta huolenpidosta vahvistavat luottamusta siihen, että arkisilla hyvillä teoilla on vaikutusta. (LOPS, 2019, s. 64)

Sosiaalipedagogisessa viitekehityksessä asiaa ovat tarkastelleet Foster, Salonen ja Keto (2019). Heidän mukaansa kestävyystietoinen elämänorientaatio kuvaa ekososiaalisesti sivistynyttä ihmistä, joka on sisäistänyt kestävyysajattelun elämäänsä ohjaavaksi ohjenuoraksi (Foster ym., 2019, s. 122–123). Myös kestävä kehityksen toimikunnan strategian (2022) mukaan ekososiaalinen sivistys liittyy tiiviisti kestävä elämäntavan rakentumiseen. Strategian mukaan ekososiaalisen sivistyksen omaksumisen ohella kestävä elämäntapa rakentuu vastuullisen kulutuksen ja toimintatapojen sekä

yhteiskunnallisen vastuunoton kautta (Valtionneuvoston kanslia, 2022, s. 24). Toisaalta vastuullinen kulutus ja yhteiskunnallinen vastuunotto on nähty kuuluvan myös osaksi ekososiaalista sivistystä (ks. Salonen & Bardy, 2015). Kestävä kehitys ja ekososiaalinen sivistys voidaankin nähdä pitkälti limityvän toisiinsa. Näkisin, että ekososiaalinen sivistys on ehdotus sille, miten kestävä kehitystä voitaisiin toteuttaa. Koenkin, että ekososiaalisen sivistyksen voisi nähdä vastaavan kritiikkiin, jota kestävä kehitys on saanut ihmiskeskeisyydestään, tuomalla hieman posthumanistisempaa lähestymistapaa kestävyteen.

3.1.3. Pohjoisen ekokulttuuri suhteessa ekososiaaliseen sivistykseen

Metsän ekosysteemeitä käsittelevässä artikkelissaan Jokela (2022) määrittelee ekokulttuurin Parksiin viitaten ihmisen luoman kulttuurin ja luonnon ekosysteemipalveluiden väliseksi suhteeksi. Jokelan mukaan Lapin asukkaiden voimakasta metsäsuhdetta voidaan kutsua heidän ekokulttuurikseen. Tämä ekokulttuuri on muovautunut metsän ekosysteemipalveluiden vaikuttaessa ihmisten sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten suhteiden kokonaisuuteen (Jokela, 2022, s. 19).

Myös Huhmarniemi ja Jokela (2020) kuvailevat artikkelissaan pohjoisten alueiden ekologian ja kulttuurin kietoutuvan tiiviisti yhteen, ja tätä yhteen kietoutuneisuutta he nimittävät ekokulttuuriksi. Heidän mukaansa ekokulttuuri sisältää ja siirtää paljon paikallisia ja alueellisia uskomuksia ja perinteitä, joita Huhmarniemi ja Jokela nimittävät aiemman tutkimuksen mukaisesti ekokulttuuriseksi tiedoksi. Ekokulttuurinen tieto on tutkimuksessa konseptualisoitu perinnetiedoksi, ekologiseksi perinnetiedoksi, alkuperäisväestön tiedoksi, hiljaiseksi tiedoksi ja paikalliseksi tiedoksi (*traditional knowledge, traditional ecological knowledge, Indigenous knowledge, tacit knowledge and local knowledge*) (Huhmarniemi & Jokela, 2020, s. 3).

Ekokulttuuri ei kuitenkaan ole pelkästään yhteen kietoutuneisuutta luonnon kanssa ja tässä suhteessa muodostettua erityistä tietoa. Toisessa artikkelissa Huhmarniemi ja kollegat (2021) määrittelevät paikallisen ekokulttuurin perinteiseksi toiminnaksi, joka tapahtuu yleensä luonnossa tai luonnonmateriaaleja käyttäen (Huhmarniemi ym., 2021, s. 2). Tähän sekä Jokelan ynnä muiden (2021, s. 502) tutkimukseen perustuen ekokulttuurin elinvoimaisuuden suojeleminen (mm. perinteiset ravinnonhankintakeinot) voikin olla ristiriidassa ekologisten kestävyystavoitteiden kanssa.

Ekokulttuurin ja ekososiaalisen sivistyksen suhde on siis monimutkainen. Toisaalta ekososiaalisen sivistyksen päämäärien ajaminen voi näyttäytyä haitallisena paikallisten ekokulttuurien jatkumiselle, mutta ilman ekososiaalisen sivistyksen tavoittelemaa globaalia ekologista kestävyysmurrosta ja kulttuurin hierarkioiden muutosta ekosysteemit, joiden sisällä ekokulttuurit elävät, eivät tule säilymään,

jolloin myös ekokulttuurin säilyminen on uhattuna. Kulttuuri on siis merkittävässä roolissa sekä ekokulttuurin että ekososiaalisen sivistyksen käsitteissä, mutta näkökulma kulttuuriin on erilainen. Ensimmäinen tarkastelee kulttuuria paikallisesti ja pyrkii ylläpitämään kulttuuriperinteitä ja toinen tarkastelee kulttuuria globaalisti ja pyrkii muuttamaan vallitsevaa länsimaalaista kulttuuria ja sen arvoja. En kuitenkaan näkisi, että ekokulttuuri ja ekososiaalinen sivistys olisivat toisilleen vastakkaisia.

Lisäksi Jokelan ja kollegoiden (2024) mukaan Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen alalla pyritään kestävän pohjoisen taidepedagogiikan edelläkävijyyteen. Tähän liittyviä huomionarvoisia painoaloja listatessaan he määrittävät globaalin vastuun ja ekokulttuurisen kestävyuden ensimmäiseksi ulottuvuudeksi (Jokela ym., 2024, s. 25). Näkisin, että tässä ulottuvuudessa yhdistyy globaaliuus, paikallisuus, kestävyys, kulttuuri ja ekologia samankaltaisella tavalla, johon pyrin tuomalla ekologista sivistystä osaksi LiLa-projektia.

3.2. Pohjoisuus ja ekososiaalinen sivistys

LiLa-hanke kiinnittyy vahvasti pohjoisen yhteisöihin ja näiden yhteisöjen kulttuuriin (UArctic, 2023) siinä, missä ekososiaalinen sivistys on laaja ja globaali käsite (ks. Salonen & Bardy, 2015). Miten nämä siis liittyvät toisiinsa ja miksi tässä kontekstissa on mielekästä tarkastella ekososiaalista sivistystä?

Salosen (2010) mukaan nykymaailmassa paikallinen ja globaali limittyvät toisiinsa siten, että arkipäiväisen käyttäytymisemme seuraukset näkyvät pelkän lähiympäristömme sijaan maailmanlaajuisesti ja vaikuttavat pitkälle tulevaisuuteen (Salonen, 2010, s. 1). Globaali kestävyys vaikuttaa siis myös pohjoisessa kontekstissa ja on näin ollen olennainen pohdinnan aihe myös LiLa:n kontekstissa.

Useisiin tutkimuksiin perustuen Huhmarniemi ynnä muut (2021) linjaavat vahvojen ihmisen ja luonnon välisten suhteiden olevan tyypillisiä pohjoisissa yhteisöissä, mikä liittyy osittain pohjoisen animistiseen maailmanyymmärrykseen, johon kuuluu vuorovaikutus eläinten kanssa ja uskominen yhteiseen päämäärään tai kohtaloon. Pihkalaan viitaten he määrittävät tämän olevan yhteydessä pohjoisen ihmisten kasvaneeseen ilmastoahdistusriskiin (Huhmarniemi ym., 2021, s. 2–7).

Listatessaan erityisen herkässä asemassa olevia ihmisryhmiä Pihkala (2018) mainitsee pohjoisen ihmisiin liittyen ihmiset, joiden elinkeino sitoo heidät ympäristöuhkien vuoksi muutostilassa oleviin ekosysteemeihin sekä ihmiset, joilla on vahvoja tunnesiteitä ekosysteemeihin liittyen harrastuksiin, elämäntapaan tai uskomuksiin (Pihkala, 2018, s. 35). Näen tässä olevan yhteyksiä yllä pohdinnassa olleeseen ekokulttuurin ja ekososiaalisen sivistyksen ristiriitoihin ja tasapainon etsimisen tärkeyteen.

Siten näen globaalin ekososiaalisen sivistyksen olevan myös paikallisesti ja pohjoisessa kontekstissa tärkeä pohdinnan ja edistämisen aihe.

Myös pohjoisen ekokulttuurien sisältämä tieto ympäristön kanssa yhteydessä elämisestä (ks. Huhmarniemi & Jokela, 2020, s. 3) yhdistettynä ekologisen sivistyksen näkökulmiin voisi tarjota LiLa:n osallistujille ja sitä kautta tutkimukselle ja koko hankkeelle hyviä näkökulmia kestävään maiseman-tutkimukseen pohjoisessa kontekstissa.

3.2.1. Pohjoinen metsä ja metsän merkitys

Koska LiLa:n teemaksi valikoitui tänä vuona metsä ja kenttäviikon toiminta kiinnittyi kiinteästi metsään, on mielestäni olennaista myös tähän tutkielmaan liittyen määritellä hieman metsän merkityksiä. Lisäksi metsään yhdistyy paljon kulttuuriseen ja ekologiseen kestävyysliittävää keskustelua ja ristiriitoja (Karhunkorva ym. 2016, 5–11), mikä osaltaan lisää metsäkulttuurien ja metsäsuhteiden tarkastelun olennaisuutta.

Lusto julkaisi vuonna 2018 suomalaisten metsäsuhdetta käsittelevän julkaisun. Heti julkaisun avaus-sanoissa määritellään suomalaisten metsäsuhteen erityisyyttä. Määrittelyn mukaan metsä on aina ollut ja on edelleen meille tärkeä luonnonympäristö, johon sitoudumme niin elinympäristömme ja maailmankuvamme kuin elinkeinomme kautta. Monella meistä on metsään henkilökohtainen suhde ja saamme metsästä monipuolista hyvinvointia, sillä valtaosan maamme maaperästä peittävä metsä läpäisee historiamme, kulttuurimme ja yhteiskuntamme (Paaskoski ym. 2018, 5). Vaikka metsä yhdistää suomalaisia ja tutkimusten mukaan 83 % suomalaisista pitää metsiä henkilökohtaisesti melko tai erittäin tärkeinä, metsäsuhteemme ovat erilaisia, ja myös henkilökohtaisella tasolla metsäsuhde on muuttuva ja voi sisältää ristiriitaisuuksiakin (Paaskoski ym. 2018, 5–7).

Paaskosken ja kollegoiden (2018) mukaan metsäsuhdetta on ajan saatossa määritelty monella tapaa. Luston julkaisussa he linjaavat, että metsäsuhde voi olla esimerkiksi ammatillinen, hyötykeskeinen, esteettinen, romanttinen, henkisyttä etsivä, suojeleluun pyrkivä ja / tai monilajista tasa-arvoa kunnioitava (Paaskoski ym. 2018, 5–8). Samaisessa julkaisussa Halla ja kollegat (2018) jatkavat metsäsuhteen määrittelyä suhteessa metsäkulttuuriin. Heidän mukaansa metsäsuhde on konkreettisen tekemisen ohella mielipiteitä, käsityksiä, asenteita ja arvoja, jotka muovautuvat oman historian ja elinympäristön toimesta. Myös metsäkulttuuri näkyy toiminnoissa, käytänteissä ja arvoissa, mutta henkilökohtaisesta metsäsuhteesta poiketen metsäkulttuuri on aina sosiaalisesti jaettava vuorovaikutusta metsän kanssa, joka kantaa mukanaan historian kerroksia. Esitellyistä eroista huolimatta Halla ja muut

muistuttavat, että yksilön metsäsuhde ja yhteisön metsäkulttuuri eivät ole toisistaan erillisiä, vaan vaikuttavat toistensa kehitykseen (Halla ym. 2018, 113).

Merkityksellinen metsäkulttuuri -selvityksessä (2016) Karhunkorva ja kollegat liittävät metsän tiiviiksi osaksi suomalaista kulttuuria, elämäntapoja ja elinkeinoja. Heidän mukaansa metsään on aina liitetty myös henkisiä merkityksiä. Selvityksessä linjataan metsien käytön pitkään historian, muutosprosessien ymmärtämisen ja yksilön oman paikan hahmottamisen osana muutoksia olevan perustana muun muassa merkityksellisiin kokemuksiin ja identiteetin rakentumiseen, jotka ovat suomalaisen metsäkulttuurin hyvinvointivaikutusten taustalla. Avatessaan metsäkulttuuria käsitteenä Karhunkorva ja muut määrittelevät sen kuuluvan osaksi laajempaa ympäristökulttuuria. Ympäristökulttuurin he pilkkovat ympäristöä merkityksellistäviksi perinteiksi ja mielikuviksi, ympäristössä olemiseksi ja tekemiseksi sekä ympäristön aistimiseksi (Karhunkorva ym. 2016, 5–12).

Tutkielman toiminta toteutettiin kansainvälisessä kontekstissa, joten on tärkeää ottaa huomioon, että jotkut, etenkin toisista kulttuureista ja ympäristöistä tulevista osallistujista, eivät välttämättä suhtaudu metsään yllä kuvatulla ja suomalaisen silmin “oletettavalla” tavalla. Onkin mielenkiintoista nähdä, miten osallistujien kokemukset resonoivat tämän kanssa. Suurin osa kenttäkoulun osallistujista tulee kuitenkin ympäristöistä, joissa metsä on läsnä Suomen metsiin verrattavissa olevalla tavalla.

3.3. Taideperustainen toiminta ja nykytaidekasvatus

Vaikka LiLa:ssa käyttämämme taiteelliset menetelmät olivat lähinnä kuvataiteenkenttään sisällytettävissä, puhun tässä tutkielmassa taiteesta laajemmin, koska myös LiLa:n aikana puhuimme jatkuvasti taiteesta (art) sitä tarkemmin määrittelemättä. Tässä tutkielmassa keskityn myös enemmän taideperustaiseen toimintaan ja käytettyä mediaa kiinnostavampaa on taiteellinen ajattelu ja prosessi. Lisäksi LiLa-koulun aikana toteuttamissamme prosessia tukevissa työpajoissa ja taideperustaisissa tehtävissä voidaan nähdä olevan taidekasvatuksellisia näkökulmia ja tavoitteita. Myös tutkimuskirjallisuudessa taiteesta ja sen tarjoamista mahdollisuuksista puhutaan usein laajemmassa mielessä niputtaen eri taiteenlajit saman varjon alle.

Malchiodi (2018) linjaa, että tutkimusten mukaan taide stimuloi kaikkia aivoalueita ja näin ollen taiteellinen työskentely voi toimia avaimena monenlaisiin oivalluksiin hyvin erilaisiakin ongelmia ratkottaessa. Toisaalta hän pohtii myös sitä, miten taiteellinen toiminta aktivoi erityisesti aivojen oikeaa puoliskoa, mikä voi johtaa esimerkiksi tällä alueella piilottelevien syvien tunnekokemusten saavuttamiseen ja ilmaisuun. Hänen mukaansa taiteella on yleensä myös kehollisia ja taktillisia ulottuvuuksia, mikä avaa mahdollisuuksia monipuolisen kehon sisäisen ja ulkoisen aistitiedon valjastamiseen.

Tämän perusteella Malchiodi summaa, että taiteella on todettu olevan juuri taiteelle ominaista tapaa tietää ja kommunikoida. (Malchiodi, 2018, s. 68–87) Fosterin (2017) mukaan nykytaiteella ja nykytaidekasvatuksella on mahdollisuus haastaa järjen ja yksilökeskeisyyden ylivaltaa kehollisilla, multimodaalisilla ja yhteisöllisillä menetelmillään. Taiteella on myös mahdollisuus kommentoida, kyseenalaistaa ja nostaa esille yhteiskunnassa vallitsevia normeja ja niiden mahdollista ongelmallisuutta (Foster, 2017, s. 35–56). Tutkimukseensa liittyen Huhmarniemi ja Jokela (2020) linjaavat taiteellisen ilmaisun vahvuuden olevan sekä poliittisten teemojen kommunikoinnissa ja visualisoinnissa että yhteisöjä voimaannuttavissa interventioissa, jotka voivat johtaa arvomuutokseen (Huhmarniemi & Jokela, 2020, s. 2). Nämä taiteelle ja taideperustaiselle toiminnalle määritellyt hyödyt tukevat mielestäni taideperustaisen menetelmien käyttöä tämän tutkielman kontekstissa.

Myös taideterapeutit ovat työssään vedonneet taiteen kykyyn herätellä ja ilmaista implisiittisiä, sanojen ulottumattomissa olevia tunteita ja muistoja, sekä kanavoita kehon sisäisiin ja ulkoisiin aistimukseen liittyvää tietoa. Taideterapian ja taideperustaisen tutkimuksen juuret kietoutuvatkin monella tapaa yhteen ja näiden menetelmät ovat historiassa tukeneet ja kehittäneet toisiaan. Onkin sanottu, että taideterapeutin työ on monesti kuin pienimuotoista taideperustaista tutkimusta. (Leavy, 2018, s. 3–5; Malchiodi, 2018, s. 68–87) Taideterapiassa taideperustaisten menetelmien käyttö liittyy usein esimerkiksi trauman avaamiseen ja hoitoon (Malchiodi, 2018, s. 68–87). Voisin kuitenkin kuvitella, että yhtä lailla taideterapiassa käytetyt menetelmät, voivat toimia myös muutoin mieleen hautautuneiden muistojen ja tunteiden palautteluun ja herättämiseen. Tämä voisi olla hyvinkin hyödyllistä pohdittaessa esimerkiksi omaa suhdetta ympäristöön tai pyrittäessä löytämään uusia näkökulmia omaan ajatteluun.

Wagnerin (2019) mukaan taidekasvatuksen voimaa muutoksen aikaansaajana on nostettu kansainvälisesti esille jo toisen maailman sodan jälkeisistä ajoista saakka, jolloin yleistyi usko mahdollisuudesta valjastaa taidekasvatus keinoksi luoda ihmisten välistä ymmärrystä ja parempaa maailmaa. Hänen mukaansa Unescon perustamisen yhteydessä perustettiin sisarjärjestö InSEA (International Society for Education through Art), joka on toiminnassa edelleen. Järjestön tavoitteena on tänä päivänä edistää taidekasvatusta ja luoda kansainvälistä ymmärrystä. Myös ekologinen kestävyys on yksi järjestön näkyvistä päämääristä (Wagner, 2019, s. 153). Etenkin 2000-luvulla ekokriisin noustua vahvemmin globaaliin tietoisuuteen ja ekososiaalisten teorioiden muotouduttua (ks. mm Salonen & Bardy, 2015, s. 12; UNFCCC, 2023) on myös taidekasvatusta alettu valjastaa kestävyysmurroksen ja ekososiaalisen sivistyksen ajureiksi.

Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen osana jäljestettäviin Taide, yhteisö ja ympäristö -opintoihin (*art, community and environment*, viitataan jatkossa ACE) liittyvään tutkimukseensa ja Pihkalan

ilmastoahdistusteorioihin perustuen Huhmarniemi ja kollegat (2021) määrittelevät ACE-projektien voivan lievittää ilmastoahdistusta ja lisätä onnellisuutta liittyen kehollisiin ja vuorovaikutteisiin kohtaamisiin luonnon kanssa. Lisäksi he uskovat, että ekosysteemipalveluiden ymmärtämisellä voi olla samoja vaikutuksia, koska tietoisuus ekologisista prosesseista ja ekosysteemipalveluista voi lisätä niiden arvostusta, lisätä toimintaa sekä edistää posthumanistista kanssatietämistä ja jakamista luonnon kanssa. Heidän mukaansa ACE:n sisältö voidaan myös yhdistää paikallisiin ekokulttuureihin, mikä voi johtaa perinteiden revitalisaatioon ja arvojen uudelleenmäärittelyyn. ACE-tutkimuksen aluetta voidaan kuvata globaalilla ajattelulla ja paikallisella toiminnalla, joka tapahtuu yhteistyössä kansainvälisten verkostojen, paikallisten yhteistyötahojen ja luonnonelementtien kanssa (Huhmarniemi ym., 2021, s. 7). Näen Huhmarniemen ynnä muiden pohdinnoissa ACE-projekteihin liittyen paljon yhtymäkohtia LiLa:n konseptin ja ekososiaalisen sivistyksen tavoitteiden kanssa, mikä vahvistaa näkemystäni tämän yhdistelmän toimivuudesta.

Foster kollegoineen (2022) ovat viime vuosina rakentaneet kehystä ekososiaalista kestävyyttä tukevalle taidekasvatukselle. Työssään he ovat tarkastelleet sitä, ”1) millaisia piirteitä ja ominaisuuksia ihmisen ja muun todellisuuden yhteen kietoutuneisuuden tunnistavalla ja tunnustavalla taidekasvatuksella on sekä 2) miten tällainen taidekasvatus voi toimia yhteiskunnan muutosajurina kohti kestävää tulevaisuutta?”. Tämän tuloksena he ovat muodostaneet teorian, jota nimitetään ekososiaalisen taidekasvatuksen kehikseksi. Teorian kolmena ulottuvuutena toimii kehollisuus, kuvittelu ja huolenpito (Foster ym., 2022, s. 119–122). Myös ekososialisaatiota käsittelevässä artikkelissaan Keto ja Foster (2021) kertovat taiteen tekemisen ja kokemisen prosessien erityisluonteen vuoksi taiteella olevan erityinen rooli ekososiaalisessa kasvatuksessa ja kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa. Heidän mukaansa taiteella on myös mahdollisuus toimia välineenä oppijan ympäristötunteiden reflektoinnissa. Ilmastoahdistuksen käsittelyn ohella näihin tunteisiin yhtä tärkeänä liittyy positiiviset luontoon liittyvät tunteet kuten ihmettely ja ihastelu (*awe and wonder*) (Keto & Foster, 2021, s. 46–47).

Nykytaiteesta ja nykytaidekasvatuksesta löytyy paljon esimerkkejä taideinterventioista, joissa on yhteisötaiteen ja ympäristötaiteen keinoin haettu voimaannuttavia kokemuksia sekä pyritty mm löytämään yhteyttä luontoon, elävöittämään ja revitalisoimaan paikallista kulttuuria ja luomaan osallisuutta (ks. esim. Agnes Denes, The concept of new genre Arctic art, ACE ja Encountering Trees and Stones, Huhmarniemi & Joy, 2019).

3.4. Nykymuseon rooli ja mahdollisuudet yhteiskunnassa

Museon historia yltää varsin kauas. Rönkkö (2007) summaa, että joidenkin määritelmien mukaan tuhansien vuosien taa. Historiansa aikana museon moniin tarkoituksiin on sisältynyt yksityinen kätkö, statussymboli, väylä pyhyyteen ja mystiikkaan, vallan osoittaja ja käyttäjä, varallisuuden tallettaja, muisti, sivistyksen välittäjä, aatteiden levittäjä sekä vaikuttamisen väylä (Rönkkö, 2007, s. 71–76). Nykyään museo pyrkii tunnistamaan omat mahdollisuutensa, valtansa ja vastuunsa yhteiskunnassa. Museoiden toimintaa ohjaava museoiden kansainvälinen neuvosto ICOM (2017) määrittelee museoiden eettisissä ohjeissaan, että pyrkimällä toimintansa läpinäkyvyyteen ja kehittämiskohteidensa tunnistamiseen museo pyrkii vahvistamaan toimintansa eettisyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta. Ohjeistuksen mukaan museo myös pyrkii tunnustamaan menneisyyden virheensä ja korjaamaan niitä (ICOM, 2017). Eid ja Forstrom (2021) sanovat kirjassaan museotyön ytimen määrittelyn olevan edelleen työnalla, vaikka muutosta on jo tapahtunut. Heidän mukaansa tuoreessa museologisessa kirjallisuudessa korostetaan museon roolia sosiaalisen muutoksen agenteina tai sosiaalisina innovaattoreina (Eid & Forstrom, 2021, s. xx-xxi). Tähän aiheeseen ovat tarttuneet myös Sandell ja Janes (2018) kannustamalla museoita aktivismiin ja erityisosaamisensa hyödyntämiseen yhteiskunnallisten epäoikeudenmukaisuuksien ja ympäristökriisien edessä. Heidän mukaansa vielä 2000-luvulla museot vieroksivat tällaista toimintaa ja pyrkivät pysymään neutraaleina instituutioina, mutta nyt suuntana on aktiivinen ja muutoshakuinen museo (Sandell & Janes, 2018, s. xxvii-xxviii).

Elokuussa 2022 ICOM julkaisi uuden museon määritelmän, jonka mukaan museo on avoin, inklusivinen ja saavutettava instituutio. Lisäksi määritelmässä todetaan museoiden olevan yhteisöllisiä kokemisen paikkoja, jotka edistävät moninaisuutta ja kestävyyttä (ICOM 2022). Viime vuosina myös Suomessa on alettu hahmottamaan museon vastuuta yhteiskunnallisen muutoksen edesauttajana ja kulttuurisen kestävyysmurroksen osallisena (Paasikoski ym. 2022, 8). Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma 2030 (2018) määrittelee museon arvojen ja visioiden keskiössä olevan muiden muassa yhteisöllinen perintötyö, kestävyydelle ja eettisyydelle perustuva toiminta ja yhteisön muistina toimiminen, johon liittyy myös tulevaisuustyö sekä muutoksenvalmius ja hyvän tulevaisuuden rakentaminen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 12).

Paasikosken ja muiden (2022) mukaan kulttuuriperinnön tallentaminen on museotyön keskiössä. Heidän mukaansa kulttuuriperintö kertoo jotain menneisyydestä ja / tai nykyisyydestä, mutta sen tallentaminen on aina tulevaisuustyötä, minkä kautta museo sitoo eri aikoja yhteen ja vaikuttaa tulevaisuuden muodostumiseen. Heidän kuvaamansa dynaaminen museo on uudenlainen yhteiskunnallisiin haasteisiin vastaava ja parempaa tulevaisuutta rakentava museo, joka aktiivisesti hyödyntää

erityisosaamistaan (Paasikoski ym. 2022, 14–17). Dynaaminen museo hyödyntää tulevaisuusperinnön käsitettä ja tulevaisuusperintöverstasmallia kulttuurisen kestävyysmurroksen saavuttamiseksi. Näin Paasikosken ja kollegoiden mukaan kävijä tuodaan museotyön keskiöön ja museo käyttää luovasti tallettamaansa kulttuuriperintöä tukena parempien tulevaisuuksien ideoinnissa (Paasikoski ym. 2022, 22–23). Dynaaminen museo nostaa ekososiaalisen sivistyksen keskeiseen rooliin kestävyysmurroksen saavuttamiseksi (Paasikoski ym. 2022, 9).

Museo ympäristönä toimii siis hyvin vaikuttavan ja yksilön toimijuutta vahvistavan työpajatoiminnan järjestämiseen. Tämän vuoksi koin, että museoyhteistyö voisi olla hyvä väylä myös ekososiaalisen sivistyksen teemojen tuomiselle osaksi LiLa-hanketta.

4. Tutkimustehtävä, tutkimuskysymykset ja oletukset

Tutkielmassani pureudun siihen, miten hyvin LiLa-kesäkoulu ja hankkeelle uusi museoyhteistyö sopivat ekososiaaliseen sivistykseen tähtäävän taideperustaisen toiminnan järjestämiseen ja ekososiaalisten teemojen herättelyyn kesäkoulun osallistujissa. Tämän työn päämääränä ei kuitenkaan ole muuttaa LiLa-hankeen ydintehtävää tai häivyttää kulttuurisen kestävyuden merkitystä siinä. Sen sijaan olen kiinnostunut siitä, miten paljon LiLa:ssa on tilaa ekososiaalisille pohdintoille sekä voivatko nämä pohdinnat tukea kulttuuriperinteisiin ja kulttuuriseen kestävyteen liittyvää sosiokulttuurisen maisemantutkimuksen metodologiaa. Lisäksi tarkastelen, miten LiLa:n metodologiaan vahvasti kiinnittyvä taideperustainen toiminta yhdessä uuden museoyhteistyön kanssa voisi tukea ekososiaalisen sivistyksen käyttöönottoa ja hyödyntämistä.

Tutkimuskysymykset

1. Miten ekososiaalisen sivistyksen teemat sopivat osaksi LiLa:a?
  - 1.a. Miten taideperustainen toiminta ja museoyhteistyö voivat yhdessä tukea tätä?
  - 1.b. Miten ekososiaalisen sivistyksen teemat osana LiLa-kesäkoulua voivat kehittää hankkeen taideperustaista maisemantutkimusta?

Oletuksia

Museoyhteistyön ansiosta on oletettavissa, että osallistajat saattavat pohtia kulttuurin pidempiä kehityskulkuja, yhteiskunnallisia rakenteita, kestävyyttä ja myös ekologiaa suhteessa näihin. (Paasikoski ym., 2022, 8.) Nämä ovat olennaisia osasia ekososiaalisen sivistyksen rakentumisen kannalta (Ruuska 2019; Salonen & Bardy 2015). Myös taiteellisen työskentelyn läsnäololla voidaan olettaa olevan vaikutuksia, jotka saavat ihmiset ajattelemaan ja toimimaan ekososiaalisen sivistyksen kehittymiseen johtavalla tavalla, ja tiedostamaan asioita, jotka eivät välttämättä muilla työskentelytavoilla olisi nousseet tietoisuuteen. (Leavy 2018; Malchiodi, 2018.)

Koska vuoden teemana on metsä, näen hyvin mahdolliseksi sen, että ekosysteemien elinvoimaisuus ja ekosysteemipalvelut voivat puhuttaa osallistujia, etenkin yhdistettynä tätä pohdintaa tukevaan toimintaan. Metsällä on kuitenkin monia merkityksiä ja ihmisten katsoessa sitä oman henkilökohtaisen metsäsuhteen linssien läpi (Karhunkorva ym. 2016, 5–11; Paasikoski ym. 2018, 5–8) voi olla, että esimerkiksi LiLa:n keskiössä olevat kulttuuriset pohdinnat asettuvat tässäkin etualalle.

Myös pohjoisen yhteisöjen erityisen luontosuhteen ja sen yhteyden ilmastoahdistukseen (Huhmar-niemi ym. 2021, 2; Pihkala 2018, 35) voisi nähdä vahvistavan sitä mahdollisuutta, että ekologisen

kestävyyden ja ekososiaalisen sivistyksen teemat nousevat myös LiLa:n yhteydessä esille. Lisäksi näen tähän liittyen, että ekososiaalisen sivistyksen mukaan tuominen, voisi toimia tervetulleena työkaluna maiseman tarkastelulle tästä näkökulmasta. Toisaalta kuitenkin ekokulttuurien jatkumisen mahdollinen ristiriita ekososiaalisen sivistyksen kanssa (Huhmarniemi ym. 2021, 2; Jokela ym. 2021, 502) ja kulttuurin vaaliminen LiLa:n painopisteenä (UArctic 2023) voivat johtaa siihen, että ekososiaalisen sivistyksen saama huomio käydyissä keskusteluissa ja toteutuneessa toiminnassa jää tavoitteita pienemmäksi.

Näiden tekijöiden perusteella on nähtävissä, että LiLa:n puitteet voisivat sopia ekososiaalista sivistystä tukevan toiminnan järjestämiseen, mikä voisi johtaa siihen, että osallistujat ottaisivat hyvin vastaan näihin teemoihin pureutuvan ohjelman, kiinnittäisivät kenttäviikolla huomiota näihin asioihin ja nostaisivat niitä esille työskentelyssään. Toisaalta kenttäviikolla on kuitenkin paljon tapahtumaa ja osallistujat tulevat sinne omien intressiensä kanssa, joten on myös hyvin mahdollista, että heidän huomionsa kiinnittyy lähinnä toisaalle. Lisäksi on mahdollista, että tässä tutkielmassa tarkastelemani teemat eivät nouse esille osallistujien puheissa ja toiminnassa, vaikka ne sisäisissä pohdinnoissa olisivatkin läsnä.

5. Menetelmä

5.1. Taideperustainen toimintatutkimus

Jokelan ja Huhmarniemen (2020) mukaan taideperustaista tutkimusta ja toimintatutkimusta yhdistelevä taideperustainen toimintatutkimus kehitettiin vastaamaan soveltavan taiteen ja kuvataidekasvatuksen omanlaiseen tiedonintressiin. He määrittelevät aloille tyypillisen muutoshakuisen tiedontarpeen olevan syynä sille, että taideperustainen toimintatutkimus poikkeaa tyypillisestä laadullisesta tutkimuksesta. Heidän mukaansa tutkimuksen tavoitteena onkin kehittää käytäntöä tai vastata tunnistettuihin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Taideperustainen toimintatutkimus sijoitetaan siis yleisesti laadullisen tutkimuksen alle, muttei aivan yksiselitteisesti, sillä poikkeavan tiedonintressinsä lisäksi se on myös sosiaalisesti tai ympäristöpoliittisesti sidonnaisempaa kuin laadullinen tutkimus perinteisesti (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 39–46.) Koska tämä tutkielma toteutetaan kuvataidekasvatuksen kentällä ja sen tavoitteena on tarkastella, voisiko olemassa olevan LiLa-hankkeen toimintaa kehittää siten, että se huomiosi paremmin ajankohtaisia ja etenkin ekologisia yhteiskunnallisia haasteita, ja voisiko ekososiaalisen sivistyksen käsitteen käyttöönotto viedä hankkeen toimintaa tähän suuntaan, taideperustainen toimintatutkimus sopii sen toteuttamiseen mainiosti.

Myös tutkielman toteutus tulee tapahtumaan kontekstissa, johon taideperustainen toimintatutkimus kiinnittyy hyvin vahvasti. Jokelan ja Huhmarniemen (2020) mukaan Lapin yliopiston taideperustaisessa toimintatutkimuksessa painottuvien osallisuuden, vuorovaikutteisuuden ja yhteisöllisyyden juuret ovat ympäristö- ja yhteisötaiteen toimintatavoissa, nykyaikaisen projektimuotoisuudessa ja yhteisöllisessä taidekasvatuksessa (Jokelan & Huhmarniemen, 2020, s. 42). Nämä toimintatavat ja niistä kumpuavat elementit tulevat olemaan järjestämässämme toiminnassa ja tässä tutkielmassa vahvasti läsnä.

Jokela ja Huhmarniemi (2020) lisäävät yhteisön jäsenten osallisuuden olennaiseksi osaksi tällaisia tutkimus- ja kehittämisprosesseja. Lisäksi heidän mukaansa tutkijan positio poikkeaa perinteiseksi miellettyyn tutkimukseen nähden, koska tavoitteena ei ole tutustua tutkittavaan ilmiöön ulkopuolisenä tarkkailijana. Sen sijaan taideperustaisessa toimintatutkimuksessa tutkija on aina aktiivinen osallistuja, joka usein pyrkii tutkimusprosessinsa osana vaikuttamaan osallistujien kokemuksiin (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 39–46). Myös tutkijan position kannalta ajateltuna taideperustaisen toimintatutkimuksen periaatteet sopivat tälle tutkimukselle. Sen lisäksi, että olen kenttäviikolla dokumentoimassa toimintaa tutkijan roolissa, tulen myös itse toiminnan järjestäjänä ja osallistujana, joten tulen

vaikuttamaan huomattavasti siihen, mitä kenttäviikon aikana tapahtuu. Myös LiLa-yhteisö on tärkeässä ja vuorovaikutteisessa roolissa tutkielman toteuttamisprosessin aikana.

Leavy (2018) listaa pitkän listan taideperustaisen tutkimuksen hyötyjä. Ajatellessani omaa tutkielmaani listatuista hyödyistä moni tuntuu resonoivan kestävyyspyrkimysten kanssa, joiden parissa tutkielmassa ollaan tekemisissä. Näistä hyödyistä herättelevyys, provokatiivisuus, kriittinen tietoisuus, empatia, ideologioiden haastaminen ja osallisuus (Leavy, 2018, s. 3–5) olivat ainakin tekijöitä, jotka vahvistivat ajatustani siitä, että taideperustainen tutkimusote voisi sopia tutkielmaani. Lisäksi Finely (2008) kuvailee taideperustaisen tutkimuksen metodologiaa radikaaliksi, eettiseksi ja vallankumoukselliseksi, ja muotoilee siitä työkalua uuskonservatismiin vastustamiseen (Finely, 2008, s. 71). Vaikka Finelyn kuvaukset ovat melko voimakkaita, voi niistä tulkita, että taideperustaisuus voisi tuoda tutkimukseen muutospyrkimyksiin lisäpontta, ja näin ollen olla tarkoituksen mukainen menetelmä tällaiseen tutkielmaan.

Myös prosessina tämän tutkielman toteuttaminen noudattaa taideperustaisen toimintatutkimuksen rakennetta. Jokelan ja Huhmarniemen (2020) mukaan tutkimus- ja kehittämisprosessina taideperustainen toimintatutkimus on syklinen. Syklin ensimmäisessä vaiheessa tehdään taustatyötä, jossa perehdytään tutkittavaan ilmiöön, määritellään tutkimustehtävää ja valmistellaan tulevaa toimintaa. Toisessa vaiheessa toteutetaan suunniteltu taideperustainen toiminta tai interventio, jonka kanssa limitäin usein alkaa jo kolmas vaihe, jossa kerätään tutkimusaineisto. Neljännessä vaiheessa kerätty aineisto analysoidaan ja sitä tarkastellaan reflektoiden. Tämän perusteella määritellään tutkimuksen tulokset, joihin perustuen täsmennetään seuraavat kehittämistavoitteet. Ero perinteiseen toimintatutkimukseen on siinä, että tutkimusprosessissa syntyneet taiteelliset tuotokset tulevat osaksi tutkimusaineistoa (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 45).

5.2. Tuleva aineisto ja analyysin suunnitelma

Jokelan ja Huhmarniemen mukaan (2018) taideperustaisen toimintatutkimuksen aineiston analyysi ei välttämättä eroa muusta laadullisesta tutkimuksesta. Kattavaa aineistoa voidaan purkaa ja kuvailla tyyppien, luokkien ja teemojen kautta, kuten laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä. Taideperustaiseen tutkimukseen usein kuuluu kuitenkin myös kuvallista materiaalia, joka voidaan käsitellä esimerkiksi koostamalla kollaaseja. Heidän mukaansa aineiston analyysi usein liittyy myös prosessin onnistumisen arvioinnin kanssa (Jokela & Huhmarniemi, 2018, s. 17). Arvioitaessa vaikuttavuutta Jokelan ja Huhmarniemen (2018) mukaan voidaan tarkastella toiminnan kykyä herättää ideoita, tunteita

ja mielikuvia sekä voimaantumisen tunnetta ja osallistujien vahvistunutta itsevarmuutta suhteessa kykyihinsä.

Kuten yllä mainitsin Jokelan ja Huhmarniemen mukaan taideperustaisen toimintatutkimuksen aineisto on usein laaja. Tässäkin tutkielmassa tämä tulee todennäköisesti pitämään paikkansa, koska tutkittava aihe on laaja ja se voi viisipäiväisen kenttäviikon aikana ilmetä kaikessa toiminnassa. Koska kuitenkin ekososiaalisen sivistyksen ilmenemisen lisäksi, tarkastelen toiminnan kehittämismahdollisuuksia, olen erityisen kiinnostunut ekososiaalisen sivistyksen ilmenemisestä järjestämiemme interventioiden yhteydessä ja mahdollisesti niiden vaikutuksesta. Tämän vuoksi ja aineiston paisumisen välttämiseksi aion aineistonkeruussa keskittyä nimenomaan työpajojen yhteydessä ilma-neviin seikkoihin. Tavoitteena on, että mahdollisimman suuri osa aineistosta muodostuu autenttisesti osana toimintaa esimerkiksi äänitteiden ja valokuvien muodossa. Tämän lisäksi tulemme tekemään toimintaa reflektiovia äänitteitä Lapin yliopiston opiskelijoiden kesken kenttäviikon aikana. Lisäksi tulemme kannustamaan osallistujia luonnoskirjatyöskentelyyn ja luonnosten dokumentointi tulee muodostamaan osan aineistosta. Lopuksi tarkastelen vielä osallistujien taideproduktioita, jotka he toteuttavat osittain kenttäviikon inspiroimana. Toiminnan onnistumisen analyysia varten aion muun aineiston lisäksi kirjoittaa muistiinpanoja toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen liittyen. Tällaista taideperustaisessa toimintatutkimuksessa tyypillisesti kerättyä kehittämisprosessin arviointia ja jatkokehittämistä varten kerättyä aineistoa kutsutaan Jokelan ja Huhmarniemen (2020, s. 52) mukaan usein reflektioaineistoksi.

5.3. Tutkielman eettiset lähtökohdat ja eettisyyden toteutuminen

Jokela ja Huhmarniemi (2020) toteavat eettisten kysymysten olevan läsnä läpi taideperustaisen tutkimusprosessin. He listaavat näiden kysymysten liittyvän tavoitteen määrittelyyn, kohderyhmän ja kansatutkijoiden rooliin, tutkimuskysymyksen muotoiluun, toimintatapoihin taiteellisessa työskentelyssä ja aineiston keruuseen ja tulosten esittämiseen. Lisäksi he määrittelevät taideperustaisen toimintatutkimuksen kohdalla erityiseksi eettisen pohdinnan aiheeksi tutkimuksen tavoitteellisuuden sekä taiteellisiin tuotoksiin liittyvät tekijänoikeudet. Jokelan ja Huhmarniemen mukaan avoimuus on eettisyyden kannalta niin tutkimusprosessin aikana kuin raportoinnissakin (Jokela ja Huhmarniemi, 2020, s. 54).

Mitä tämän tutkielman eettisyyteen tulee, kaikilta LiLa:n osallistujilta kerättiin tutkimusluvut ennen kenttäviikolle lähtöä kenttäviikon koordinaattoreiden toimesta. Tutkimusluvista määriteltiin, millaista tutkimusta varten kenttäviikolla kerätään aineistoa, eriteltiin taiteellisiin tuotoksiin ja muihin

aineistotyypeihin liittyvät suostumukset sekä määriteltiin anonymiteettiin ja tekijänoikeuksiin liittyvät tekijät. Lisäksi tulen pitämään itse pienen puheenvuoron kenttäviikon alussa, jossa kerron osallistujille tutkimusintresseistäni ja siitä, että tulen keräämään tutkielmaani aineistoa kenttäviikolle osallistuneiden toimintaan liittyen. Tiedonkeruussa pyrimme läpinäkyvyyteen ja osallistujia tullaan muistuttamaan kenttäviikon aikana siitä, että toimintaa dokumentoidaan ja käytetään tutkimustarkoituksiin.

Kuten edellisessä luvussa mainitsin, positioni tutkijana tulee olemaan taideperustaiselle toimintatutkimukselle tyypillisesti perinteistä tutkimusotetta osallistuvampi ja siitä poiketen tutkimuskohteeseen pyrkimyksenäni oli vaikuttaa tutkimuskohteeseen (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 39–46). Jotta tämä ei kyseenalaistaisi tutkielmani eettisyyttä, tulen kertomaan osallistujille avoimesti tavoitteistani tuoda ekososiaalista ajattelua kenttäviikolle ja pyrin myös tässä raportissa ilmaisemaan selkeästi sen, että tavoitteenani ei ollut vain tarkastella, mitä kenttäviikolla tapahtui, vaan myös vaikuttaa kenttäviikon toimintaan ja sen innoittamiin pohdintoihin.

Luonnoskirjojen dokumentointia varten pyydämme, että jo työstövaiheessa osallistujat merkkäavat aina sivun reunaan, jos kokevat että sivulle on tullut jotain sellaista, mitä ei halua mukaan tutkimusaineistoon. Haluamme tällä myös tukea sitä, että osallistujat saavat täyden hyödyn luonnoskirjatyöskentelystä, eivätkä joutuisi rajoittamaan työskentelyään tutkimuksen vuoksi. Lisäksi osallistujat tulevat olemaan itse läsnä luonnoskirjoja valokuvattaessa ja pääsevät valvomaan sitä, mitä sivuja kuvataan.

6. Tutkimuksen toteutus

6.1. Toiminnan kuvaus ja aineiston luominen

Vastuullani oli järjestää LiLa-kesäkoulun kenttäviikolla kahden muun Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen maisterivaiheen opiskelijan kanssa osallistujien taiteellista prosessia tukevaa toimintaa sekä hyödyntää museoyhteistyötä ja museon kenttäviikolle tarjoamia mahdollisuuksia. Kuvataidekasvatuksen opiskelijoiden lisäksi Lapin yliopistolta LiLa:n osallistui yksi Arctic art and design -tutkimusohjelman opiskelija, jonka kanssa teimme yhteistyötä. Lisäksi olin kiinnostunut mahdollisuudesta tuoda kenttäviikolle ekososiaalisen sivistyksen teemoja ja sen tavoitteisiin pyrkivää toimintaa. Toiveenani siis oli, että järjestämämme työpajat tukisivat myös tavoitetta, jonka tiimoilta toteutin tämän tutkielman. Myös tutkielmani aineistosta valtaosa luotiin näiden työpajojen yhteydessä ja niihin liittyen, mikä tapahtui yhteisöllisesti keskustelujen äänittämällä ja toimintaa valokuvaamalla.

Viisipäiväistä kenttäviikkoa alusti verkko-osuus, jonka aikana tutustuimme kenttäviikolle läheviin ihmisiin ja syvensimme ymmärrystämme maisemaan ja taideperustaiseen toimintaan liittyen. Tämän ohessa teimme myös suunnitelmat järjestämiämme työpajoja ja muuta ohjelmaa varten. Suunnittelutyön tukena pidimme palavereja opiskelijoiden kesken ja ohjaajien kanssa. Lisäksi pidimme yhden palaverin Västerbottenin museon edustajan kanssa sekä olimme häneen ja Uumajan yliopiston vastuuhenkilöön yhteydessä sähköpostitse pystyäksemme varautumaan mahdollisimman hyvin ympäristön ja aikataulun asettamiin vaatimuksiin.

Ennen kenttäviikolle lähtöä oli sellainen olo, että pitäisi pystyä varautumaan kaikkeen mahdolliseen. Se tuntui kuitenkin mahdottomalta, koska paikankartoituksista ja palavereista huolimatta, emme täysin tienneet, mitä tuleman piti ja mihin olimme varautumassa. Kenttäviikon aikataulun ja ohjelman epävarmuus, monet toimijat sekä viimehetken muutokset hankaloittivat suunnittelutyötä. Lapin yliopistolta työpajoja järjestämässä oli neljä opiskelijaa, joista kolme teki hankkeeseen tai ainakin järjestämäämme toimintaan liittyvää gradua. Tämä tarkoitti sitä, että meillä oli yhteensovitettavana moninaisia intressejä ja näkemyksiä etenkin ajan rajallisuuteen ja olosuhteiden epäselvyyteen nähden. Tämä aiheutti hieman päällekkäisyyksiä ja turhautumistakin. Myös logistiikka tuntui välillä vaikealta. Kenen vastuulla on hoitaa mitkään välineet ja miten muistaa aina ottaa oikeat asiat mukaan. Kuka kasaa ihmiset kokoon ohjeita varten ja minne kannattaa pyytää ihmisiä kokoontumaan.

Lisäksi meidän tuli tehdä museon kanssa yhteistyötä, mikä oli tietenkin rikkaus, mutta myös toiminnan mahdollisuuksia rajaava tekijä. Koska museo oli suljettu maanantaina, työpajoista ensimmäinen piti järjestää ennen museovierailua. Tämä vaikutti siten, ettemme saaneet työpajojen välille aivan

toivomamme kaltaista jatkumoa, jolloin myös museosta saatavan annin hyödyntäminen jäi hieman toivomaamme vähäisemmäksi.

Tutkimuksen läpinäkyvyyden saavuttamiseksi ja osittain myös herätelläkseni osallistujia ekososiaalisen sivistyksen teemoihin pidin heti kenttäviikon ensimmäisenä päivänä pienen puheenvuoron ekososiaalisesta sivistyksestä, ekosysteemipalveluista ja omasta tutkimusintressistäni. Tämä tapahtui osana kierrosta, jonka aikana tutustuimme Uumajan yliopistoon.

Metsätyöpaja

Yliopistokierroksen jälkeen siirryimme Västerbottenin museolle, jonka lähimetsässä Arctic art and design -ohjelman opiskelija Lapin yliopistolta ohjasi metsätyöpajan liittyen kehollisuuteen ja multimodaalisuuteen sekä tuttuuden, turvallisuuden ja outouden tunteisiin. (Kuva 1.) Me kuvataidekasvatuksen opiskelijat olimme myös tämän työpajan suunnittelussa mukana, mutta vetovastuu työpajasta jäi Arctic art and design -ohjelman opiskelijalle.

Omat intressini tämän työpajan kannalta liittyivät ekososiaalisen sivistyksen näkökulmien esille tulemiseen. Olin kiinnostunut siitä, löytävätkö osallistujat yhteyden luontoon ja merkityksellisyyden kokemuksia sitä kautta (ks. Valtionneuvoston kanslia, 2022, s. 24) ja tunnistavatko he metsäekosysteemipalveluiden aineettomia hyötyjä liittyen henkisiin ulottuvuuksiin, virkistymiseen, hyvinvointiin, mietiskelyyn, rauhoittumiseen, koulutukseen, oppimiseen, kognitiiviseen kehitykseen ja esteetisiin kokemuksiin (ks. Jokela, 2022, s. 18). Lisäksi koin tämän työpajan merkitykselliseksi tutkielmani kannalta, koska kehollinen ja moniaistinen ympäristön tutkiminen on liitetty ekososialisatioon (ks. Keto & Foster, 2021, s. 35–46), jonka taas koen olevan merkityksellinen ekososiaalisen sivistyksen kannalta. Myös metsäsuhteiden ja -kulttuurien (ks. Halla ym. 2018, 113; Paaskoski ym. 2018, 5–8) esille tuleminen ja niiden ilmentymät sekä vaikutukset metsässä toimimiseen ja siitä seuraaviin kokemuksiin olivat kiinnostava tarkastelun kohde tämän työpajan yhteydessä.

Kuva 1. Metsätyöpaja. Metsäympäristön moniaistista tutkimista. Kuvat: Reunoilla: Mari Parpala, 2023; Keskellä: Annika Kokko, 2023.

Järjestäjien risteävät intressit ja yhteissuunnittelun haasteet tulivat selkeimmin esille metsätyöpajan yhteydessä. Kommunikaation haasteiden vuoksi työnjako ja ohjeiden anto jäivät hieman epäselväksi. Kaikki kuitenkin lähtivät metsään ja tekivät siellä jotain. Osa osallistujista myös heittäytyi ja uppoutui metsässä olemiseen ja sen kokemiseen todella tosissaan.

Tämän jälkeen saimme museon työntekijän pitämän opastuksen museon ulkotiloissa, joissa pääsimme tutustumaan alueen historiallisiin asumuksiin ja kulttuuriin. (Kuva 2.)

Kuva 2. Tutustuminen ulkomuseoon ja alueen historiaan. Kuvat: Mari Parpala, 2023.

Istutustyöpaja

Kierroksen jälkeen siirryimme jälleen työpajojen pariin. Puolet osallistujista lähtivät jatkamaan metsätyöpajan kokemusten purkua muovailutyöpajassa Arctic art and design -opiskelijan kanssa ja puolet lähtivät meidän järjestämäämme istutustyöpajaan. (Kuva 3.) Istutustyöpajassa halusimme tuoda esille ekososiaalisia teemoja ja laajentaa osallistujien ajattelua taiteellisen työskentelyn mahdollisista muodoista, ja näin ehkä madaltaa taiteen kynnystä ja auttaa taiteelliseen työskentelyyn tottumattomia

osallistujia oman projektinsa käynnistämiseksi. Inspiraationa työpajan ideoinnissa toimi Agnes Denesin käsitetaiteen ja ympäristötaiteen teokset. Agnes Denesin töitä löytyy esimerkiksi hänen kotisivuiltaan osoitteesta: <http://www.agnesdenesstudio.com/works.html>.

Olimme hankkineet työpajaa varten paikallista ekosysteemiä tukevia kasveja, jotka istutettiin museon joutomaalle kahteen eri paikkaan. Ideana oli saada osallistujat tekemään yhteistyötä ja toimimaan kehollisesti sekä saada osallistujia ajattelemaan istuttamista uudesta näkökulmasta. Lisäksi toivoimme yhdessä tekemisen saavan aikaan kokemusten ja ajatusten vaihtoa osallistujien välillä.

Ekososiaalisen sivistyksen kannalta perusteeni tälle työpajalle liittyivät ekososiaalisen sivistyksen ydintavoitteisiin, joilla tähdätään kulttuuriseen muutokseen. Pääaisallisena tavoitteena oli saada aikaan pohdintoja huolenpidonpiirin laajentumisesta ja yhteydestämme ekosysteemeihin (ks. Salonen & Bardy, 2015, s. 4–10) sekä lisätä ymmärrystä monipuolisten ekosysteemien säilymisen tärkeydestä ja ekosysteemipalveluista (ks. Hiedanpää ym., 2010, s. 33–35 & s. 200–202). Lisäksi työpajassa oli mukana ekososialisaation näkökulma, jolla tavoitellaan kestävästä elämänorientaatiota (ks. Keto & Foster, 2021, s. 35–36). Istuttamalla normaalista poikkeavalla tavalla tavoitelimme myös outouttamista ja ihmettelyä sekä niiden mahdollistamaa muutosta (ks. Rosenberg, 2018, s. 105–107).

Tässä oli tavoitteena tarjota myös oman arvon kokemusta lisääviä tekijöitä, jotka voivat edistää ekososiaalista sivistystä: aikaansaavuus, ilmaisumahdollisuudet, tiedon saanti, tekemiseen uppoutuminen, kyvyn olla läsnä ja omien mahdollisuuksien tunnistaminen (ks. Salonen & Bardy, 2015, s. 9). Lisäksi tavoitteena oli myös yhteistyö, yhteinen hoiva ja ihmistenvälisyys, jotka kiinnittyvät ekososiaaliseen sivistykseen (ks. Mies & Shiva, 2014, s. 6, 57–58; Salonen & Bardy, 2015, s. 12) sekä ymmärryksen syventyminen globaaliin yhteisöömme paikallisten tekojen ja vaikuttamisen kautta (ks. Salonen & Bardy, 2015, s. 4–10).

Kuva 3. Istutustyöpaja. Miten vaikuttaa käsityksiimme ekosysteemeistä? Kuvat vasemmalta: Katri Pyy, 2023; Annika Kokko, 2023.

Istutustyöpajassa ensimmäinen ryhmä jutteli paljon, vitsaili ja teki yhteistyötä siinä, missä toisessa ryhmässä monet tuntuivat lähinnä suorittavan tehtävää. Istutustyöpajassa törmättiinkin selkeästi hektisen aikataulun ja väsymyksen tuottamiin haasteisiin. Kaikki osallistujat eivät enää olleet täysin läsnä eivätkä täysillä mukana tässä kohtaa päivää. Tästä huolimatta molemmat ryhmät suorittivat työpajan kunnialla. Myös istutustyöpajan jälkeinen loppukeskustelu jäi toivottua pinnallisemmaksi, kun siinä vaiheessa kaikilla oli jo takki aika tyhjä, eikä syvällisille reflektoinneille enää riittänyt tarpeeksi energiaa. Olin myös siinä vaiheessa itse niin väsynyt, ettei keskustelun ohjaaminen onnistunut toivomallani tavalla. Jälkeenpäin ajateltuna purkukeskustelun kysymykset olisivat voineet olla paremmin strukturoituja ja itsellä olisi kannattanut olla muistilappu niitä varten. Kiireessä, stressissä ja väsyneenä suunnitellut asiat unohtuvat helpommin.

Luonnoskirjatyöpaja

Kenttäviikon toisena päivänä oli aika vieraillla Västerbottenin museon näyttelyissä ja käynnistää osallistujien taiteellisen työskentelyn ja maisemaan pureutumisen tueksi suunnitteleamme luonnoskirjatyöskentely. Saimme opastuksen kahteen eri näyttelyyn: Hur många träd finns det i skogen? (Kuinka monta puuta metsässä on?) (Kuva 4.) ja Sune Jonssonin valokuvanäyttely Panorama av ett samhälle i förändring (Panoraama muuttuvasta yhteiskunnasta). Näiden yhteydessä pidimme luonnoskirjatyöpajan. Näyttelyiden yhteydessä pyysimme osallistujia pohtimaan käsityksiään paikallisesta maisemasta sekä luonnostelevaan ajatuksiaan ja tunteitaan näyttelyihin liittyen. Tämän jälkeen kokoonnuimme keskustelemaan kokemuksistamme pienryhmissä luonnoskirjat tukenamme.

Ekososiaalisen sivistyksen näkökulma tässä työpajassa perustui nykymuseon rooliin aktiivisena ja muutoshakuisena instituutiona (ks. Sandell & Janes, 2018, s. xxvii-xxviii), jonka tulisi edistää kestävyttä (ks. ICOM, 2022) sekä dynaamisen museon tavoittelemaan kulttuuriseen kestävyysmurrokseen, ekososiaaliseen sivistykseen ja kulttuuriperinnön käyttämiseen tulevaisuustyönä (ks. Paasikoski ym., 2022, s. 9–23). Työpajassa tätä tavoiteltiin tukeutuen taiteellisen tekemisen mahdollisuuksiin avartaa ajattelua ja saavuttaa oivalluksia (ks. Malchiodi, 2018, 68–87) ja museon mahdollisuuksilla tehdä historian jatkumoa tutuksi (ks. Paasikoski ym., 2022, s. 8), tutustuttaa paikalliseen ekokulttuuriin ja sen sisältämään tietoon (ks. Huhmarniemi & Jokela, 2020, s. 3) sekä herättelemällä ajatuksia liittyen metsään yhdistyvien kulttuurisen ja ekologisen kestävyden ristiriitoihin (ks. Karhunkorva ym., 2016, s. 5–11).

Kuva 4. Metsänäyttelystä näkökulmia paikalliseen kulttuuriin ja historiaan. Kuvat: Annika Kokko, 2023.

Luonnoskirjatyöpajan päätyttyä olimme toteuttaneet suunnittelemamme työpajat ja pääsimme reflektoimaan niitä. Työpajan järjestäminen tuntemattomassa ympäristössä oli myös kuviteltua hankalampaa. Kenttäviikolle lähdetessä etenkin istutustyöpajaan liittyi monia vastaamatta jääneitä kysymyksiä. Kysymyksiä liittyi myös museon näyttelyihin ja opastuksiin. Toimintaa järjestäessä tällainen epävarmuus loi stressiä ja jännitystä, mikä vie turhan paljon omaa energiaa ja vaikutti toiminnan toteutumisen laatuun.

Epävarmuuden sietäminen tällaisessa ympäristössä ja toimintaa järjestäessä on haastavaa, mutta tärkeää. Kaikkeen ei pysty varautumaan, vaikka kuinka haluaisi ja yrittäisi. Tästä ja mahdollisista haasteista huolimatta toteutettu toiminta voi olla varsin onnistunutta. Keskustelimme myös järjestäjien kesken siitä, miten suunnitelmat, joista osallistujat eivät tiedä, niiden mukaista toimintaa he eivät kaipa. Eli vaikka jotain täytyisi olosuhteiden pakosta jättää pois omista suunnitelmista, ei se välttämättä tee toiminnasta yhtään sen kehnompaa.

Västerbottenin museo-osuuden tultua päätökseensä lähdimme ajamaan kohti Korkearannikkoa. Vietimme kenttäviikon loppuajan siellä tutustuen paikalliseen maisemaan ja toisiimme sekä aloitellen taiteellisia produktioitamme. Tänä aikana kannustimme osallistujia jatkamaan luonnoskirjatyöskentelyä ja tähän tueksi annoimme kaksi pientä tehtävää muun toiminnan ohessa tehtäväksi. Ensimmäisenä tehtävänä oli asettua maisemaan ja sulkea silmät. Tämän jälkeen osallistujan tuli visualisoida eri aistein havaitsemiaan asioita. Toisena tehtävänä oli katsoa lähelle ja kauas tarkastellen asioita, joihin ei ehkä yleensä kiinnittäisi huomiota ja luonnostella havaintojaan. Näiden tehtävien tavoitteena oli syventää paikkaan tutustumista ja kannustaa katsomaan asioita, joita ei ehkä muuten huomaisi ja havainnoimaan niitä tavoilla, joilla ei välttämättä yleensä havainnoisi. Lisäksi luonnoskirjatyöskentelyyn kannustamalla pyrimme tukemaan osallistujien taiteellisia prosesseja. Kenttäviikon viimeisenä

päivänä kokoonnuimme vielä omissa pienryhmissämme keskustelemaan kokemuksistamme ja luonnosteluprosesseistamme sekä siitä, mitä tapahtuu kenttäviikon jälkeen.

6.2. Muodostettu aineisto

Tutkielman aineistona toimi laaja reflektioaineisto, joka karttui vuoden 2023 LiLa-hankkeen aikana. Pääasiallisesti aineisto muodostui suunnitteluvaiheessa aloitetuista ja kenttäviikon loppuun jatkuvista muistiinpanoista, edellisessä kappaleessa kuvatun toiminnan yhteydessä tehdyistä havainnoista, osallistujien kesken käytyjen pienryhmäkeskusteluiden äänitteistä ja Lapin yliopiston opiskelijoiden kesken äänitetyistä toiminnan reflektoinneista ja osallistujilta saadusta suullisesta palautteesta. Lisäksi tarkastelin hankkeen aikana otettuja valokuvia, osallistujien kenttäviikon aikana työstämiä luonnoskirjoja, syksyllä 2023 valmistuneita taideproduktioita sekä kahden muun Lapin yliopiston maisteriopiskelijan teettämiä kenttäviikon toimintaan liittyviä kyselyitä.

Kenttäviikolta palattuamme latasimme heti kaikki äänitetyt ja kuvatut aineistot pilveen ja tyhjensimme muistikortit tutkimuseettisistä syistä, jottei aineistot kulkeutuisi ulkopuolisten käsiin. Lisäksi järjestimme aineistot sisältönsä mukaan selkeyttääksemme analyysiprosessia.

Äänitteitä kenttäviikolta kertyi yhteensä 5 h 32 min. Näistä ohjattuja pienryhmäkeskusteluja oli yhteensä 2 h 48 min, Lapin yliopistosta kenttäviikolle osallistuneiden kesken käytyjä keskusteluja 2 h 11 min ja työpajojen yhteydessä otettuja äänitteitä 33 min. Äänitteistä noin 10 minuuttia oli laadultaan niin heikkoa, että puhe oli osittain vaikeaselkoista ja siitä saattoi jäädä jotain tietoja saamatta.

Äänitteiden lisäksi aineisto käsitti valokuvia kenttäviikolta yhteensä 403 kpl, joista 98 kpl oli kuvia luonnoskirjoista ja loput kuvasivat monipuolisesti kenttäviikolla tapahtunutta toimintaa. Suunnittelu- ja muistiinpanot ja toimintaa refleктоivat muistiinpanot toimivat muun aineiston ohella toiminnan onnistumisen arvioinnin aineistona. Kyselyihin saatiin yhteensä 13 vastausta, joten kyselyiden muodostama aineisto oli melko suppea ja se toimi lähinnä muun aineiston tukena. Viimeisenä aineistoon liittyi vielä syksyllä 2023 valmistunut hankkeen julkaisu *Nurture: Living in the Landscape summer school and exhibition*.

Analyysia varten jaoin aineiston kolmeen osaa. Nämä osat olivat 1. Äänitteet, kyselyvastaukset ja toimintaa kuvaavat valokuvat, 2. taiteelliset produktit ja luonnoskirjat ja 3. toiminnan onnistumista kuvaava aineisto. Näiden ryhmittelyiden seurauksena toteutin tutkielmani aineiston analyysin kolmessa vaiheessa.

6.3. Muodostetun aineiston analyysi

6.3.1. Äänitteiden ja kyselyvastausten sekä toimintaa kuvaavien valokuvien analyysi

Käytin äänitteitä analysoidessani lähtökohtanani Puusan (2020, kpl 9) määritelmää sisällönanalyysiä metodisena viitekehyksenä. Hänen mukaansa näin määriteltynä analyysiä voidaan tarkastella monipuolisesti ja lähestyä sekä aineistolähtöisesti että teorialähtöisesti. Puusan mukaan näin toimittaessa analyysin vaiheet (analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen, aineiston pelkistäminen, aineiston kategorisointi ja teemoittelu sekä tulkintojen tekeminen) voivat kulkea limittäin ja tulkintoja tehdään koko prosessin ajan. Tämä auttaa systematisoimaan tapahtunutta samalla auttaen tulkinnan mielelläntä välttämässä (Puusa 2020, luku IV kpl 9).

Lisäksi otin inspiraatiota Kosken (2020, kpl 10) esittelemästä dialogisesta tematisoinnista, jossa dialogilla tarkoitetaan vuoropuhelua, jota käydään teoreettisen ja metodologisen ajattelun, empiirisen aineiston, tutkimuskohdetta koskevan kontekstuaalisen tiedon, aiemman tutkimuksen ja tutkijan oman ymmärryksen välillä. Kosken mukaan tässä menetelmässä liikkeelle lähdetään poimimalla kerätystä aineistosta teorian kanssa resonoivia ja tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia osioita (Koski 2020, luku IV kpl 10).

Puusa ja kollegat (2020, luku IV) määrittelevät laadullisen tutkimuksen aineiston analyysin alkavaksi jo sen keruuvaiheessa, koska tutkijan läsnäolo ja esiymmärrys vaikuttavat hankittuun aineistoon ja sen tulkintaan. Heidän mukaansa aineiston analyysi jatkuu tarkalla tutustumisella hankittuun aineistoon, merkityksien etsimisellä ja hankkimalla lisää tietoa lähteitä lukemalla (Puusa ym. 2020, luku IV). Tässäkin tutkielmassa aineiston analyysi alkoi jo Uumajassa toteutetun toiminnan yhteydessä, jolloin läsnäoloni ja esiymmärrykseni vaikuttivat siihen, miten tilanteita tulkitsin ja mitä aineistoa keräsin. Kenttäviikolta palattuamme ensimmäinen aineistonkäsittelyn vaihe oli äänitteiden kuuntelu ja tarkka tutustuminen niiden sisältöön. Kosken dialogista tematisointia (2020, kpl 10) mukaillen kirjoitin kuuntelun yhteydessä ylös kaiken, mikä resonoi tutkimusaiheeni ja taustateoriani kanssa. Äänitteissä käydyt keskustelut olivat myös aiheiltaan hyvin laajoja, eikä sen vuoksi niitä ollut mielekästä lähteä litteroimaan. Kirjoittaessani reflektoivia muistiinpanoja käydyistä keskusteluista pyrin hahmottamaan sitä, miten järjestämämme toiminta oli onnistunut ja oliko se herättänyt keskustelua ekososiaalisista teemoista. Vaikka annoin esiymmärrykseni ohjata sitä, mitä kirjoitin ylös, pyrin pitämään mielen avoinna myös aineistosta nousevia teemoja kohtaan, jotten vahingossa rajaisi mitään olennaista pois. Tässä analyysin vaiheessa kuljin edestakaisin aineistoon tutustumisen ja reflektoinnin välillä.

Istutustyöpajaan liittyvistä keskusteluista tutkimusaiheelle merkityksiltä tuntuivat muun muassa pohdinnat, joissa kävi ilmi yhteisöllisen tekemisen innostavuus, kehollisuus ja aistit, merkityksellisyyden kokemukset sekä uudet näkökulmat ja tutun toiminnan oututtaminen.

Hyvä yhteistyö, paljon puhetta ja kaikki työskentelivät yhdessä. Ryhmä jakoi ajatuksia, oli mukavaa laittaa kädet multa. (Oma muistiinpanoni osallistujan pohdinnoista, istutustyöpaja.)

Ryhmä vitsaili ja heillä oli hauskaa. Metsään istuttaminen tuntui kummalliselta, mutta joillekin tämä oli hyvä kokemus. Olemme tottuneet istuttamaan ihmistä varten. Tunne takaisin antamisesta. (Oma muistiinpanoni osallistujan pohdinnoista, istutustyöpaja.)

Osallistujat näkivät yhteyden taiteeseen. Olisi kiva istuttaa myös omaan elinympäristöön (guerilla gardening), mutta se ei ole sallittua. (Oma muistiinpanoni osallistujien pohdinnoista, istutustyöpaja.)

Museolla järjestetyn luonnoskirjatyöpajan yhteydessä käydyistä keskusteluista kävi selkeästi ilmi pohdinnat kestävyteen ja kulttuurimme ongelmallisuuteen liittyen.

Miksi ihmiset kokevat tarvitsevänsä paljon enemmän kuin tarvitsemme? Ilmastonmuutos. Milloin alamme ajattelemaan tasapainoa? (Oma muistiinpanoni osallistujan pohdinnoista, luonnoskirjatyöpaja.)

Alkuperäiskansat ajattelevat seitsemän sukupolvea eteenpäin. Näin meidänkin tulisi toimia. (Oma muistiinpanoni osallistujan pohdinnoista, luonnoskirjatyöpaja.)

Mielen tyhjennys ja liikkeelle lähtö. Kehollinen kokemus metsästä. Vuosirenkas. Happi metsästä. Miten olemme käyttäneet metsää. Luonto on meitä vanhempi ja sitä tulee kunnioittaa. Liikakulutus. (Oma muistiinpanoni osallistujan pohdinnoista, luonnoskirjatyöpaja.)

Ihmiskeskeisyys ja talouskeskeisyys metsänäyttelyssä hämmästytti. Ainoa kriittinen näkökulma löytyi lähinnä yleisön jättämistä kommentteista ilmoitustaululle.

(Oma muistiinpanoni osallistujan pohdinnoista, luonnoskirjatyöpaja.)

Myös pohdinnat metsäsuhteesta ja monilajisesta toimijuudesta nousivat aineistosta esille. Näitä pohdintoja tuli esille luonnoskirjatyöpajassa, mutta niiden osuus käydyissä keskusteluissa korostui etenkin metsätyöpajan yhteydessä käydyissä keskusteluissa. Monilajisen toimijuuden ja metsäsuhteen lisäksi metsätyöpajan yhteydessä nousi ilmi paljon kehollisuuteen ja aisteihin liittyviä teemoja.

Metsän universaaliuus. Joillekin shetlantilaisille metsä oli tuntunut pelottavalta. Siellä myös metsiä kaadettu tuulivoimaloiden alta. Ristiriita pyrkimyksessä kestävyteen tuhoamalla luontoa. (Oma muistiinpanoni osallistujan pohdinnoista, luonnoskirjatyöpaja.)

Kotoisia tunnelmia näyttelystä. Puun sisällä oleminen. Luonnon jumalattaret. Tämä tuli omasta menneisyydestä. Näyttely yhdistyi vanhaan tarinaan. Puusta ulos kaiverrettavat hahmot: puun henget esille. ”Entä jos puu ei halua olla ihmishahmossa.” Puut ovat juurtuneet yhteen ja ovat toistensa lähellä. (Oma muistiinpanoni osallistujan pohdinnoista, luonnoskirjatyöpaja.)

Kun olin saanut kaikki äänitteet kuunneltua ja muistiinpanot kirjoitettua tulostin muistiinpanot paperille, jotta pystyin hahmottamaan niitä kokonaisuutena, ja käsittelemään niitä helpommin. Tässä vaiheessa tein alleviivauksia muistiinpanoihin ja kirjoitin kynällä niiden lomaan huomioita, joiden avulla sain yhdisteltyä niitä lukemaani teoriaan. Palasin myös lukemaan kirjallisuutta ja täydentämään esiyymmärrystäni osatakseni tulkita aineistoa mahdollisimman hyvin suhteessa olemassa olevaan teoriaan. Tämän vuoropuhelun aikana kirjoitin ylös myös omia tulkintojani aineistosta tulevaa tulosten muodostamista varten. Jotta välttyisin mahdollisimman hyvin väriltä tai mielivaltaisilta päätelmiltä, tulkintoja tehdessäni palasin vielä ajoittain kuuntelemaan äänitteitä, mikäli olin epävarma tekemäni muistiinpanon alkuperäisestä merkityksestä.

Kun olin tutustunut aineistooni huolellisesti paperilla ja saanut kaikki aineistosta nousseet huomiot kirjoitettua ylös, siirryin takaisin tietokoneella työstämisen pariin. Tässä vaiheessa jaoin ja pelkistin tekstiä pienempiin kokonaisuuksiin ja kirjasin jokaisen pelkistykseen perään teorialähtöisen kuvauksen aiemmin kirjoittamiani muistiinpanoja apuna käyttäen. (Taulukko 1.) Tällä pyrin hahmottamaan sitä, onko aineistosta nousseiden asioiden välillä todella yhteys ekososiaaliseen sivistykseen. Lisäksi tavoitteena oli muodostaa kokonaisvaltaisempi hahmotus siitä, mistä aineistossa puhuttiin ja millaisin painotuksin.

Taulukko 1. Esimerkki äänitteiden analyysistä

Tiivistys reflektioaineistosta	Teorialähtöiset pelkistykset
Vanhanaikainen aita kiinnitti huomiota skotille. Eräs osallistuja tiesi, että kyseisestä aidasta on olemassa sanonta, jonka mukaan se ei kestä ikuisesti. Viittaa siihen, miten joidenkin asioiden tulee kuolla ja hävitä ja palata luontoon.	1. Kulttuurin perinteistä ekologiseen kestävyteen 2. Historian tuntemus tulevaisuustyönä ja kestävämmän tulevaisuuden visioinnissa

Puhuttiin, että kasvit ovat vauvoja, joita osallistajat hoivasivat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasvien inhimillistäminen 2. Hoiva 3. Lajirajat ylittävä empatia, ekososialisaatio 4. Posthumanismi
Muovi tulee joka paikasta ja kaikki tuhoutuu. Muutoksella on kiire, mutta mitään ei tapahdu. Koivun käyttö tarvekaluista. Turhaa muovia, muovi ei kestä.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ilmastoahdistus 2. Länsimaalaisen kulttuurin kestättömyys

Pelkistuksen jälkeen etenin etsimään yhteyksiä pelkistysprosessista nousseista teemoista jälleen suhteessa ekososiaaliseen sivistykseen liittyvään teoriaan. Näin etsin yläluokkia, jotka kuvastaisivat sitä, ilmenikö kenttäviikolla ekososiaalista sivistystä ja onko järjestetty toiminta mahdollisesti johtanut sen ilmenemiseen. (Taukukko 2.) Yläluokkien luominen tapahtui teorian ja aineistosta nousseiden pelkistysten ja teemojen välillä käymästäni dialogista. Kävin tämän keskustelun suhteessa laajempaan teoriakehykseen, jotten jättäisi vahingossa huomiotta mitään, millä on yhteys myös ekososiaaliseen sivistykseen. Yläluokkia muodostui lopulta neljä. Muodostetut yläluokat ovat: *1. Posthumanismi, ekososialisaatio ja metsäsuhde, 2. Liikkeelle laittavia tekijöitä ja toimijuuteen kannustavia tunteita, 3. Yhteiskuntakritiikkiä, Tarve muuttaa kulttuuria ja 4. Ekososiaaliseen sivistystä ruokkivia ideoita ja pohdintoja.* Yläluokkien muodostamiselle olisi ollut myös muita keinoja, ja niissä on tietyllä tapaa pieniä päällekkäisyyksiä, mutta niiden lopullinen muoto perustuu siihen, että pystyin niiden avulla esittämään mahdollisimman hyvin millä tavoin ekososiaalinen sivistys oli näkyvissä kenttäviikon aikana.

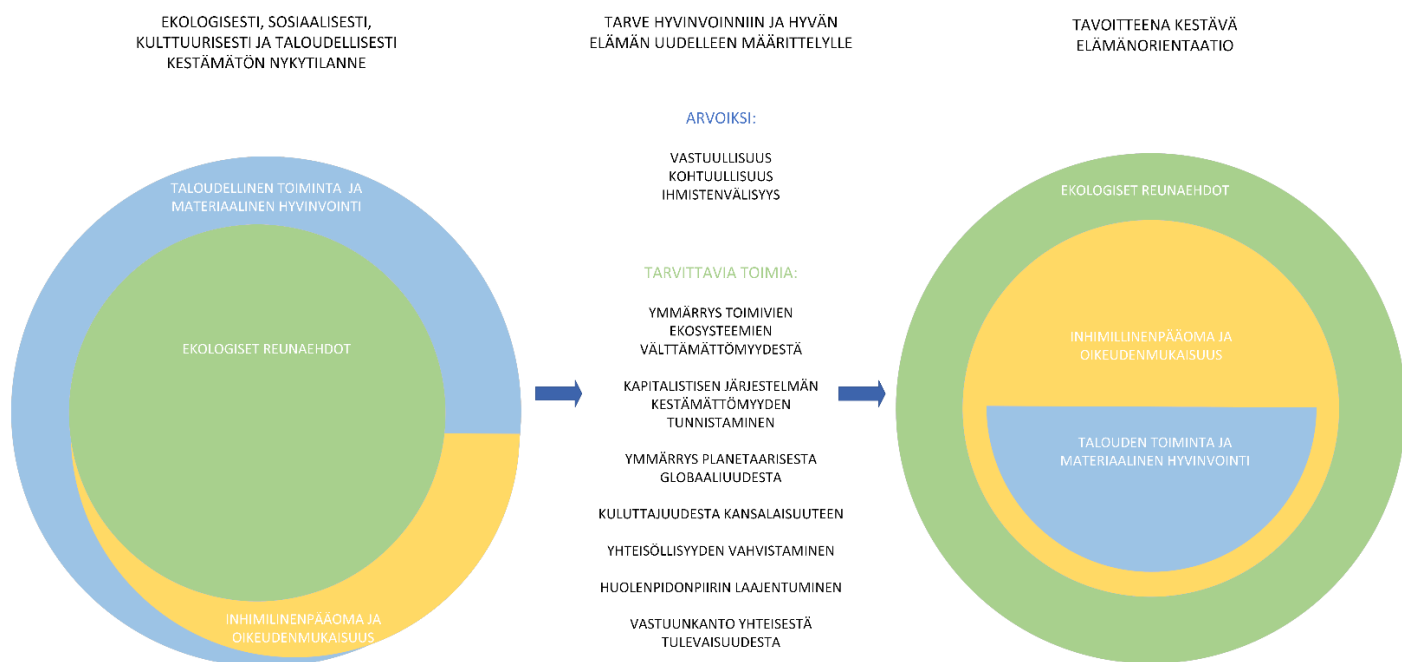

Taulukko 2. Esimerkki aineistosta löytyneiden teemojen sijoittelusta yläluokkiin aineistoryhmittäin.

	ISTUTUSTYÖPAJA	LUONNOSKIRJATYÖPAJA	METSÄTYÖPAJA	KENTTÄVIKKON PURKU LUONNOSKIR- JOJEN KANSSA (PERJANTAI)
Posthumanismi, ekosotalisaatio ja metsäsuhde	Kasvien inhimillistäminen x2, Monilajinen yhteys, Hoiva x3, Ekofeminismi, Lajirajat ylittävä empatia, Posthumanismi x2, Rituaali, Empatia x3, Ihmisen hyödyn ylittävä näkökulma x3, Monilajinen ekosysteemi, Paikkakokemus, Halu muodostaa yhteys maahan kehon ja aistien kautta, Uudet näkökulmat tuttuun toimintaan, Metsän oma toimijuus	Kestävyys, Ekososiaalinen sivistys, Elämän yhteys osaksi suurempaa kokonaisuutta, Metsäsuhde x2, Metsän itseisarvo, Monilajinen vuorovaikutus ja yhteys, Elämänverkon kunnioittaminen, Puun vuosirenkaat puhutteli monia, Luonto Metsänkäytön ongelmallisuus maisemassa, Monilajinen toimijuus, Posthumanistinen näkökulma, Monilajinen näkökulma, Monilajinen tieto	Metsän tuttuus ja rauhoittava vaikutus, Vahva metsäsuhde x2, Pohdintoja eläinten toimijuudesta x2, Monilajisten toimijoiden itseisarvo ja persoona, Pohdintoja toimijuudesta ja yhteydestä eläimiin, Luonnonympäristön inhimillistäminen, Yhteyksien löytäminen omaan arkiympäristöön, Monilajinen vuorovaikutus x2, Vuorovaikutus ympäristön kanssa, Posthumanistinen näkökulma, Mystiikka, Muuntuminen yhdeksi ympäristön kanssa, Metsäyhteyden lisääntymisen x2, Monilajinen yhteys	Metsään liitetyt symbolit, metsäyhteys, Muistot metsänkäytöstä ja metsässä vietetystä ajasta, metsäyhteys, Yhteys maisemaan, Yhteys ympäristöön, Ympäristön inhimillistäminen, Kokemus itsestä osana suurempaa, Suhde puihin, Monilajinen vuorovaikutus ja toimijuus, Luonnon inhimillistäminen ja luonnon avunpyynnöt, Vuorovaikutus luonnon kanssa
Liikkeelle laittavia tekijöitä ja toimijuuteen kannustavia tunteita	Toivo, Virkistyminen x4, Energiaa luonnosta x2, Voimaantuminen x3, Merkityksellisyys, Oppiminen, Halu vaikuttaa myös omaan elinympäristöön, Yhteistyön erityisyys x4, Yhteisöllisyys x3, Yhdessä tekeminen, Kehollisuus x3, Multimodaalisuus, Yhteys eri toimintojen välillä, Kehollinen tieto	Yksilön vastuun ja hyvinvoinnin tasapaino, Toivo x4, Toimijuus x5, Yhteiskuntakriittinen tieto, Aktivismi, Kärsivällisyys, Usko tulevaisuuteen, Ilmastoahdistus x3, Kehollisuus, Ajattelun vapautuminen taiteellisen tekemisen avulla, Yhteisön erityisyys	Tuttuus maisemassa, Sää, Tuttuus x3, Turva, Rentoutuminen, Muistot, Epämiellyttäviä tuntemuksia x2, Miellyttäviä tuntemuksia, Tunnelman muutoksia, Hetkeen pysähtyminen, Mielen rauhoittaminen, Jännittyneisyys, Ympäristöstä ja itsestä irtaantuminen x2, Ympäristöstä yhteys itseän, Yhteydestä itsestä irtaantumiseen, Itsensä löytäminen metsässä, Mielen kirkastuminen, Hetkeen uppoutuminen x2, Rauha x2, Mindfulness, Tietoisuus ympäristöstä ja sen aistimisesta lisääntyi, Kehollisuus x4, moniaistisuus x3	Ilmastoahdistus, Luonnossa oleminen, Luonnon vaikutus psyykkiseen oloon, Taide ja museo inspiroi, Ekokulttuuri, Paikkaan pysähtyminen antaa uutta näkökulmaa, Ekofeminismin liitettävät pohdinnat, Aistit yhdistää meidät ympäristöön ja muistoihin, Kehollisuus

Halusin kuitenkin luoda vielä tarkemman kehikon sille, mitä ekososiaalinen sivistys on, ja missä ekososiaalista sivistystä voisi nähdä ilmenevän, jotta aineistosta nousseet teemat suhtautuisivat selkeämmin tarkasteltavaan ilmiöön. (Kuvio 1.) Sen jälkeen pyrin hahmottamaan, miten pelkistetyistä aineistosta ja siitä löytyneistä teemoista muodostetut yläluokat asettuvat tähän kehikkoon.

EKOSOSIAALINEN SIVISTYS

Kuvio 1. Hahmotukseni ekososiaalisesta sivistyksestä ja sen ilmenemisestä. Kuvio: Saara Lappeteläinen, 2023.

Ekososiaaliselle sivistykselle on hyvin olennaista ymmärtää ekosysteemien toimintaa ja ihmiskunnan riippuvaisuutta näiden systeemien toimimisesta. Muun muassa tämän vuoksi ekososiaalisessa sivistyksessä korostetaan tarvetta huolenpidonpiirin laajenemiselle. Oma ymmärrykseni mukaan ekososiaalinen sivistys rakentuukin juuri tämän varaan ja koen, että ilman tätä ymmärrystä ekososiaalinen sivistys ei voi toteutua syvällisellä tasolla. Sen vuoksi mielestäni oli olennaista nostaa “Posthumanismi, ekososialisaatio ja metsäsuhde” yhdeksi ekososiaalista sivistystä indikoivaksi yläluokaksi. Tähän luokkaan nousi teemoja, jotka kuvastivat osallistujien pohdintoja ja asenteita liittyen muun muassa lajirajat ylittävään empatiaan, monimuotoisen elämän itseisarvoon ja ihmisen ylittävään toimijuuteen.

Vitseistä huolimatta suhtauduttiin tosissaan ja puhuttiin luonnolle takaisin antamisesta. (Istutustyöpaja, tiivistys osallistujan kuvailusta.)

Vuosirenkaat. Happi metsästä. Miten olemme käyttäneet metsää. Luonto on meitä vanhempi ja sitä tulee kunnioittaa. Liikakulutus. (Luonnoskirjatyöpaja, tiivistys osallistujan pohdinnoista.)

Kotoisia tunnelmia näyttelystä. Puun sisällä oleminen. Luonnon jumalattaret. Tämä tuli omasta menneisyydestä. Näyttely yhdistyi vanhaan tarinaan. Puusta ulos

kaiverrettavat hahmot: puun henget esille. ”Entä jos puu ei halua olla ihmishahmossa.” Puut ovat juurtuneet yhteen ja ovat toistensa lähellä. (Luonnoskirjatyöpaja, tiivistys osallistujan pohdinnoista.)

Metsän tuoksu yhdistää muistoihin, kemiallinen reaktio aivoissa vie juurille ja metsäyhteyteen. (Metsätyöpaja, tiivistys osallistujan kuvailusta.)

Äänet lisääntyvät kevään myötä, mitä linnut puhuvat, mitä ne kertovat meille, ihmettelevät hulluja ihmisiä. (Metsätyöpaja, tiivistys osallistujan kuvailusta.)

Mielenkiintoisia kivimuodostelmia, joku näytti sängyltä. (Metsätyöpaja, tiivistys osallistujan kuvailusta.)

Pitäisikö meidän olla täällä, peikkojen paikka. (Metsätyöpaja, tiivistys osallistujan kuvailusta.)

Tämä yläluokka (Posthumanismi, ekososialisaatio ja metsäsuhde) edusti yllä esitetyn ekososiaalista sivistystä hahmottavan kuvion (Kuvio 1.) ulottuvuuksista etenkin ulottuvuuksia: ”Ymmärrys toimivien ekosysteemien välttämättömyydestä”, ”Huolenpidon piirin laajentuminen” ja arvoa ”vastuullisuus” sekä tavoitteena olevan kestäväen elämänorientaation ”ekologisten reunaehtoien” ja ”inhimillinen pääoma ja oikeudenmukaisuus” alueiden välisiä suhteita ja niiden sisältämiä nyansseja.

Ekososiaalisessa sivistyksessä tavoitteena on muutos, jonka olisi määrä tapahtua yhteiskunnallisella tasolla, mutta myös yksilöiden henkilökohtaisissa ajatus- ja arvomaailmoissa sekä yksilöiden toiminnan aikaan saamana. Tämän vuoksi mielestäni on olennaista, millaista tunne- ja kokemustason ulottuvuuksia ja tekijöitä osallistujat toivat esille suhteessa toteutettuun toimintaan. Näin ollen muodostin yläluokan ”Liikkeelle laittavia tekijöitä ja toimijuuteen kannustavia tunteita”. Tähän luokkaan kuului ilmaukset, jossa osallistujat toivat esille tunteita ja kokemuksia, jotka kielivät muun muassa toiminnan merkityksellisyydestä, henkilökohtaisesta aktivoitumisesta sekä yhteisön ja yhteisöllisyyden erityisyydestä.

Ensimmäisessä ryhmässä ihmiset innostuivat väsymyksestä huolimatta. (Istutustyöpaja, tiivistys osallistujan kuvailusta.)

Maan kovuutta pahoiteltiin osallistujille, mutta he olivat super ja vahvoja. (Istutustyöpaja, tiivistys osallistujan kuvailusta.)

Tapahtui yllättävän nopeasti ja lapioon tarttuminen oli yllättävän innostavaa. (Istutustyöpaja, tiivistys osallistujan kuvailusta.)

Salaisuus oli ryhmätyössä. (Istutustyöpaja, tiivistys osallistujan kuvailusta.)

Toivon tärkeys. Emme näe heti toimintamme seurauksia. (Luonnoskirjatyöpaja, tiivistys osallistujan pohdinnoista.)

Työuupumus ja kollektiivinen uupumus. Naisoletettujen naiseus ja hoiva osana koulutusta, maisemaa enemmän huomiota yhteisön huolenpitoon, solidaarisuus ja yhdessäolon ja hellyyden juhla. (Kenttäviikon reflektointi, tiivistys osallistujan pohdinnoista.)

Tämä yläluokka (Liikkeelle laittavia tekijöitä ja toimijuuteen kannustavia tunteita) edusti yllä esitetyn ekososiaalista sivistystä hahmottavan kuvion (Kuvio x.) ulottuvuuksista etenkin ulottuvuuksia: “Yhteisöllisyyden vahvistuminen”, “Huolenpidon piirin laajentuminen” ja “Vastuunkanto yhteisestä tulevaisuudesta”. Koska tämä yläluokka kuvaa muutoksen taustalla mahdollisesti vaikuttavia ja muutokseen mahdollisesti ohjaavia tunteita, kokemuksia ja tekijöitä, sen voi tulkita olevan yhteydessä myös muihin ekososiaalisen sivistyksen ulottuvuuksiin.

Kuten yllä mainitsin pyrkimys muutokseen, on olennainen ekososiaaliselle sivistykselle. Muutostarpeen keskiössä ekososiaalisen sivistyksen mukaan on länsimaalainen kulttuuri ja kapitalistinen yhteiskuntajärjestelmä. Tämän vuoksi tulkitsin, että osallistujien käymät keskustelut liittyen näihin teemoihin kertovat mahdollisesta ekososiaalisesta sivistyksestä ja kokemuksesta sen tarpeellisuudelle, ja näin muodostin yläluokan “Yhteiskuntakritiikkiä, Tarve muuttaa kulttuuria”. Tähän yläluokkaan päätyivät pohdinnat ja ilmaistut, joista kävi ilmi muun muassa osallistujien turhautuminen nykytilanteen kestättömyyteen, kapitalismista koetut haitat ja muutoksen tarpeen tunnistaminen ja sen toimominen.

Muovi tulee joka paikasta ja kaikki tuhoutuu. Muutoksella on kiire, mutta mitään ei tapahdu. Koivun käyttö tarvekaluista. Turhaa muovia, muovi ei kestä. (Luonnoskirjatyöpaja, tiivistys osallistujan pohdinnoista.)

Poliittinen systeemi ei tue pitkäntähtäimen ajattelua. Ruotsissa leikattiin ympäristönsuojelusta. (Luonnoskirjatyöpaja, tiivistys osallistujan pohdinnoista.)

Miksi ihmiset kokevat tarvitsevänsä paljon enemmän kuin tarvitsemme? Ilmastomuutos. Milloin alamme ajattelemaan tasapainoa. (Luonnoskirjatyöpaja, tiivistys osallistujan pohdinnoista.)

Ihmiskeskeisyys ja talouskeskeisyys metsänäyttelyssä hämmästytti. Ainoa kriittinen näkökulma löytyi lähinnä yleisön jättämistä kommentteista ilmoitustaululle. (Luonnoskirjatyöpaja, tiivistys osallistujan pohdinnoista.)

Tämä yläluokka (Yhteiskuntakritiikkiä, Tarve muuttaa kulttuuria) edusti yllä esitetyn ekososiaalista sivistystä hahmottavan kuvion (Kuvio x.) ulottuvuuksista aiempia yläluokkia kokonaisvaltaisemalla tasolla, mutta keskitti etenkin ulottuvuuteen “Kapitalistisen järjestelmän kestättömyyden

tunnistaminen”, jonka taustalla tuntui olevan myös ulottuvuus “Ymmärrys toimivien ekosysteemien välttämättömyydestä” sekä arvot “vastuullisuus” ja “kohtuullisuus”.

Viimeinen yläluokka “Ekososiaaliseen sivistystä ruokkivia ideoita ja pohdintoja” oli hieman limittäinen muiden yläluokkien kanssa. Koin kuitenkin, että sen erillisuus tuo lisäarvoa analyysille, sillä tähän yläluokkaan sijoittuneet teemat edustivat niitä keskusteluja ja ilmauksia, joista kävi ilmi laajempaa ajattelua ja pohdintaa liittyen ekososiaaliseen sivistykseen ja siihen mahdollisesti johtaviin toimiin. Tähän yläluokkaan sijoitin teemat, jotka käsittelivät muun muassa kokonaisvaltaista kestävyyttä ja pohdintoja siitä, miten kestävyys voitaisiin saavuttaa ja mitä esteitä sen saavuttamiselle on tällä hetkellä.

Kestävyyspyrkimykset kulttuuria muuttamatta ei toimi. (Luonnoskirjatyöpaja, tiivistys osallistujan pohdinnoista.)

Mitä me pidämme arvossa, miten me katsomme asioita ja miten se vaikuttaa siihen, mitä näemme? (Luonnoskirjatyöpaja, tiivistys osallistujan pohdinnoista.)

Mitä on kestävyys, onko se aina ollut tärkeää, miten se on muuttunut.
Valokuvanäyttely oli inspiroiva. Aika ja ajankiihtyminen, oikeasti ei olisi niin kiire, voisimme antaa toisillemme enemmän aikaa. (Kenttäviikon loppurefleksio, tiivistys osallistujan pohdinnoista.)

Saamelainen filosofia: otat vain, minkä tarvitset. Käytät kaiken, mitä otat ja jaat siitä mitä sinulla on. Kunnioitus. ”Honourable harvest”. Me toimimme päinvastoin.
Otamme kaiken, emmekä jaa. (Kenttäviikon loppurefleksio, tiivistys osallistujan pohdinnoista.)

Tämä yläluokka (Ekososiaaliseen sivistystä ruokkivia ideoita ja pohdintoja) edusti yllä esitettyä ekososiaalista sivistystä hahmottavaa kuviota (Kuvio 1.) hyvin kokonaisvaltaisesti, ja etsi tavoiteltavan kestävä elämän orientaation harmoniaan johtavia ratkaisuja. Lisäksi tästä yläluokasta huokui ekososiaalisen sivistyksen taustalta löytyvät arvot (vastuullisuus, kohtuullisuus ja ihmistenvälisyys).

Lisäksi kuljetin näiden analyysin vaiheiden rinnalla valokuvia. Toimintaa kuvaavat valokuvat toimivat reflektioaineistona, jonka avulla pystyin palauttamaan kenttäviikolla toteutunutta toimintaa mieleeni ja käymään vuoropuhelua kirjallisen aineiston kanssa. Reflektointia varten tein valokuville teemoitteluun verrattavissa olevaa järjestämistä. Tämän avulla pystyin hahmottamaan, mitkä valokuvat kuvaavat mitäkin toimintaa, sekä mitä ne kertovat toiminnasta ja kenttäviikosta kokonaisuutena. Teemat olivat istutustyöpaja, metsätyöpaja, luonnoskirjatyöpaja, maisemassa luonnostelu ja kenttäviikon muu toiminta.

Istutustyöpajan vahvimmin näkyviä alateemoja olivat yhteisöllisyys ja hoiva. Kastelu oli tärkeä rituaali, jonka osallistujista monet halusivat itse toteuttaa. Kasveja ja maata käsiteltiin hellästi ja kasveille myös puhuttiin. Valokuvista näkyi myös se, että osallistujat tekivät paljon yhteistyötä silloinkin, kun tehtävän suorittamisen kannalta se ei olisi ollut välttämätöntä. (Kuva 5.)

Kuva 5. Istutustyöpaja. Vasemmasta yläreunasta ensimmäinen ja kolmas kuva sekä alhaalta vasemmalta toinen kuva: Annika Kokko, 2023, Muut: Katri Pyy, 2023.

Metsätyöpajassa kaikkein eniten läsnä oli kehollisuus ja yhteys luontoon. Metsätyöpajan yhteydessä otetuista kuvista välittyi myös paljon uppoutumista ja heittäytymistä. (Kuva 6.)

Kuva 6. Metsätyöpaja. Vasemmasta yläreunasta kaksi ensimmäistä: Mari Parpala, 2023. Muut kuvat: Annika Kokko, 2023.

Luonnoskirjatyöpajan valokuvista välittyi keskittyneisyys ja ajatusten vaihto annetun tehtävän äärellä. Monet osallistujista valitsivat luonnostelupaikkansa huolella, ja näytti siltä, että osallistujat halusivat antaa aikaa pohdinnoille. (Kuva 7.)

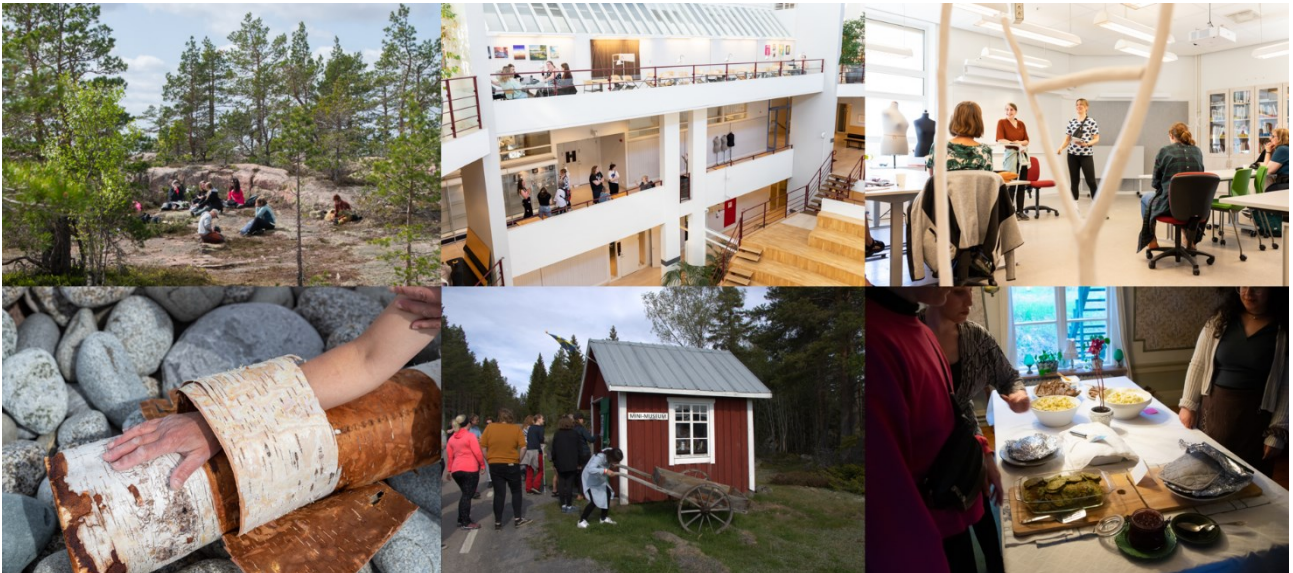
Kuva 7. Luonnoskirjatyöpaja. Vasen yläkulma: Annika Kokko 2023. Muut kuvat: Katri Pyy, 2023.

Valokuvat, jotka kuvasivat maisemassa luonnostelua, välittivät maisemaan uppoutumista ja moniaistista tutkimista. (Kuva 8.)

Kuva 8. Luonnostelua maisemassa. Kuvat: Mari Parpala, 2023.

Lisäksi kenttäviikko sisälsi järjestämiemme työpajainterventioiden ja antamiemme tehtävien lisäksi paljon moniaistista maiseman tutkimista ja ihmettelyä sekä yhdessä oloa. Näitä hetkiä kuvaava kuvajoukko muodosti viimeisen teeman nimeltä kenttäviikon muu toiminta. (Kuva 9.)

Kuva 9. Kenttäviikon muu toiminta. Kuvat: Oikea alakulma: Annika Kokko, 2023. Alhaalla keskellä: Saara Lappeteläinen, 2023. Muut: Mari Parpala, 2023.

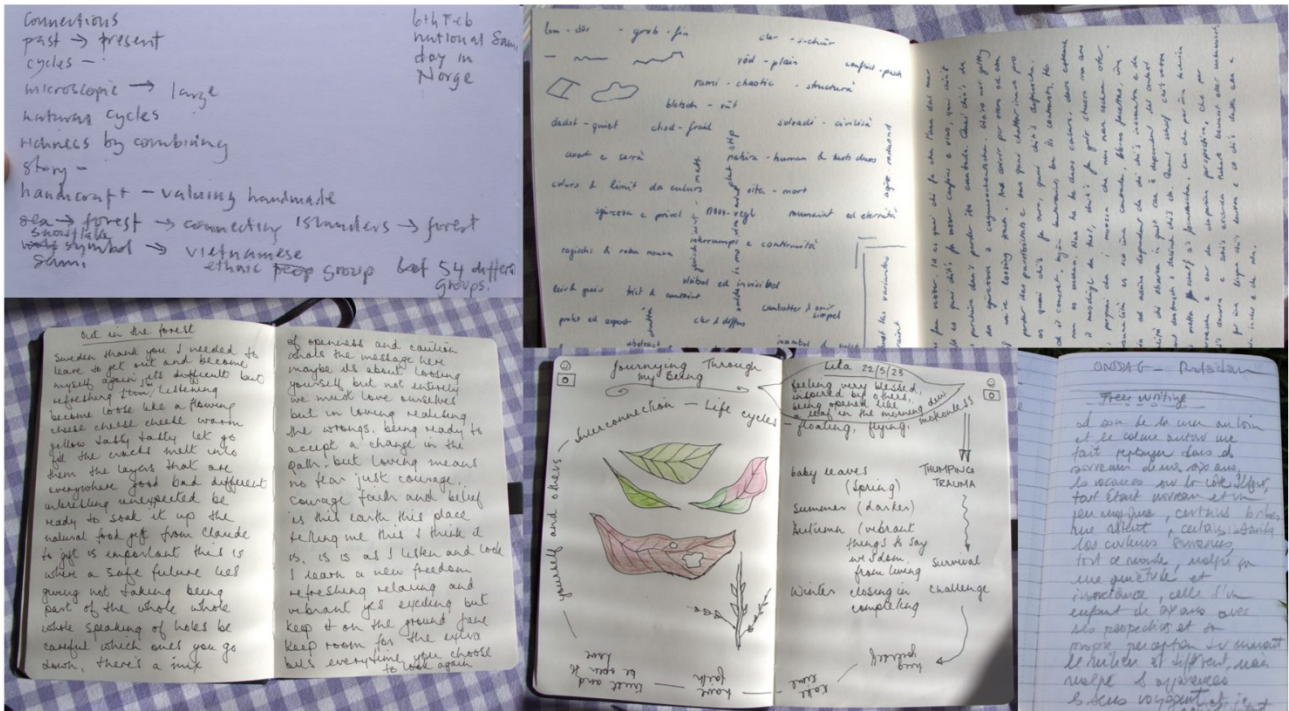

6.3.2. Luonnoskirjojen ja taideproduktioiden analyysi

Jokelan ja Huhmarniemen (2018, 18) mukaan taideproduktioiden arviointi on olennaista muodostettaessa ymmärrystä käytetyn metodin toimivuudesta. Lisäksi tämä kuvallinen aineisto voi sisältää paljon tietoa liittyen osallistujien kenttäviikon aikana käymiin pohdintoihin. Tämän vuoksi koin, että on merkityksellistä tarkastella, millaisia teemoja osallistujat päätyivät käsittelemään taideproduktioissaan ja luonnoskirjatyöskentelynsä aikana.

Lähdin liikkeelle luonnoskirjojen läpikäynnillä. Tässä prosessissa tutustuin luonnoskirjojen sisältöön ja niissä käsiteltyihin aiheisiin. Läpikäynnin aikana ryhmittelin sivuista otettuja kuvia aiheittensa mukaisesti joukkoihin. Tämä analyysi on verrattavissa teemoitteluun, joten kutsun muodostamiani joukkoja teemoiksi. Suurimmaksi osaksi luonnoskirjasivut olivat otsikoimattomia kehotuksistamme huolimatta, joten luonnoskirjojen analyysi perustui lähinnä omaan tulkintaani. Luonnoskirjojen analyysissä teemoja muodostui yhteensä viisi: 1. Tekstipitoiset luonnokset, 2. Abstraktit luonnokset, 3. Ympäristöä tutkivat luonnokset, 4. Ympäristösuhdetta pohtivat luonnokset ja 5. Kestävyysteemoja käsittelevät luonnokset.

Osa luonnoskirjoista sisälsi paljon tekstiä ja pohdintaa. (Kuva 10.) Osittain tekstit olivat hyvinkin taiteellisia ja runollisia ja osittain niin lennokkaasti kirjoitettua ajatuksen virtaa, ettei sisällöstä saanut juuri selvää. Toisinaan teksteissä oli myös käytetty kieliä, joita en ymmärrä, joten niiden sisällön tulkinta oli käytössä olevat aikaresurssit huomioiden mahdotonta. Selvää kuitenkin oli, että nämä sivut pitivät sisällään paljon pohdintaa, vaikka pohdinnan aiheet jäivät monilta osin epäselviksi. Osassa tekstipitoisista luonnoskirjasivuista tunnistin museon näyttelyihin liittyviä teemoja ja luonnoskirjatyöpajan tehtävänannon “Miten näyttely muutti mielikuvia paikallisesta maisemasta?” ja “Mitä tunteita näyttely herätti?”.

Kuva 10. Esimerkkejä luonnoskirjojen tekstimuotoisista pohdinnoista. Kuvattu pienryhmätyöskente-
lyn yhteydessä. Kollaasi: Saara Lappeteläinen.

Osittain luonnoskirjojen kuvakieli oli hyvin abstraktia, minkä vuoksi niiden merkityksiä tekijälleen oli hyvin hankala tulkita. (Kuva 11.) Monista abstrakteistakin sivuista välittyi kuitenkin vahvaa tun-
netta, minkä tulkitseen mahdollisesti syntyneen tekijän syvällisistäkin pohdinnoista. Abstraktit luon-
noskirjasivut voivat sisältää paljon monenlaista tietoa, mitä en kuitenkaan tässä analyysissä pysty
paljastamaan.

Kuva 11. Esimerkkejä abstraktista luonnostelusta. Kuva x. Esimerkkejä luonnoskirjojen tekstimuotoisista pohdinnoista. Kuvattu pienryhmätyöskentelyn yhteydessä. Kollaasi: Saara Lappeteläinen.

Osa luonnoskirjoista sisälsi paljon analyttisesti ympäristöä tutkivia sivuja. (Kuva 12.) Näihin kuului muun muassa väritutkielmia, frottausta, tarkkoja esittäviä piirroksia ja kerättyjä materiaaleja. Tällaiseen luonnoskirjan käyttöön voi olla monia syitä. Tulkitsen kuitenkin, että osittain nämäkin luonnostelut voivat olla pohtivaa ympäristöön tutustumista, joka on mahdollisesti kummunnut kiinnostuksesta ja kunnioituksesta ympäristöä ja ekosysteemeitä kohtaan. Lisäksi näkisin, että tällaisella tarkalla tutustumisella voi olla vaikutusta myös tekijän näkemyksiin ympäristöä ja sen toimijoita kohtaan. Tähän perustuen tulkitsen, että tällaisella paneutumisella voi mahdollisesti olla yhteyttä myös ekososiaalisen sivistyksen kanssa. Osassa näistä luonnoksista tekemotiivina on myös todennäköisesti ollut tehtävänantomme “katso lähelle”.

Kuva 12. Esimerkkejä ympäristöä tutkivista luonnoskirjasivuista. Kuvattu pienryhmätyöskentelyn yhteydessä. Kollaasi: Saara Lappeteläinen.

Luonnoskirjoissa oli myös melko paljon sivuja, joiden tulkitsin käsittelevän piirroksin tai sanallisesti henkilön omaa suhdetta luontoon, metsään tai ympäristöön tai vuorovaikutusta näiden kanssa. Näissä luonnoskirjoissa käydyillä pohdinnoilla näen myös olevan mahdollisia yhteyksiä ekososiaalisen sivistyksen kannalta tärkeän huolenpidon piirin laajentumisen ja ekosysteemien tärkeyden ymmärtämisen kanssa. (Kuva 13.)

Kuva 13. Esimerkkejä ympäristösuhdetta reflektoivista luonnoskirjasivuista. Kuvattu pienryhmätyöskentelyn yhteydessä. Kollaasi: Saara Lappeteläinen.

Luonnokset, joissa ilmeni ympäristöhuoli tai kestävämmät kulutustottumukset, olivat kenties lähimpänä ekososiaalisen sivistyksen ilmentymistä. (Kuva 14.) Näitä oli kuitenkin vain muutamia.

Kuva 14. Esimerkkejä luonnoskirjasivuista, joilla pohdittiin kestävyysteemoja. Kuvattu pienryhmätyöskentelyn yhteydessä. Kollaasi: Saara Lappeteläinen

Yhdestä luonnoskirjasta ilmeni syvällistä pohdintaa metsän toimijuudesta ja eri toimijoiden tahdosta. Tulkitsem myös tällaisen pohdinnan heijastelevan ekososiaaliselle sivistykselle olennaista ihmiskeskeisestä ajattelusta pois siirtymistä. Tällä kuvalla ei ollut julkaisulupaa.

Hahmottaakseni taideproduktioiden taustalla piileviä ajatuksia kävin huolellisesti läpi kaikki LiLan huipennukseksi toteutuneet teokset ja niihin liitetyt teostekstit. Teoksia läpikäydessäni tein itselleni muistiinpanoja siitä, minkä tulkitsin kunkin teoksen ytimeksi. Näitä muistiinpanoja hyödyntäen ja teoskuvia tarkastellen pyrin analysoimaan, löytyikö teoksista ekososiaaliseen sivistykseen liitettävissä olevia teemoja, ja miten näitä teemoja oli lähestytty.

Metsän ollessa LiLan vuoden teemana luonnollista oli, että suuri osa teoksista liittyi vahvasti metsään. Osa teoksista tarkasteli myös tarkemmin kulttuuriperintöön liittyviä ilmauksia. Yhteys ja yhteisöllisyys nousivat suosituiksi teemoiksi, jotka olivat monen teoksen ytimessä ja usealla ainakin jonkin asteisessa tarkastelussa. Vaikka ekologiseen kestävyysajatteluun liittyvät teemat resonoivat hyvin metsän kanssa, olin hieman yllättyneet siitä, miten suuri osa teoksista käsitteli tätä teemaa, ja on näin ollen yhdistettävissä myös ekososiaaliseen sivistykseen. Omani lisäksi jopa seitsemässä teoksessa ekologinen kestävyys oli tulkintani mukaan aivan työn keskiössä. (Kuva 15.) Tämä ilmeni muun muassa ilmastokriisin käsittelyinä, monimuotoisen metsäekosysteemin tärkeyden tukemisena ja kestävämmän metsänhoidon pohdintana. Lisäksi ekologinen kestävyys tuli useissa töissä esille sivumainintojen muodossa, ja osa töistä käsitteli teemoja kuten metsäsuhdetta ja sen kehittymistä, mikä voi mahdollisesti olla liitettävissä laajempaan ekososiaaliseen sivistykseen ja ekologiseen kestävyysajatteluun. Yllä mainituista teoksista muutamassa ekologisten pohdintojen yhteydessä ilmeni myös pohdintoja tarpeesta muuttaa ihmisten toimintaa ja perinnetiedon hyödyntämisestä kestävämmän kulttuurin saavuttamiseksi. Tulkitsen näissä teoksissa ekososiaalisen sivistyksen olevan jo melko vahvasti läsnä.

Kuva 15. Ekososiaaliseen sivistykseen liittyviä teoksia. Vasemmalta: Lotta Lundstedt, Skogen I; Sussannah Rose, A Birch pillow of care; Emmelin Øwre Lyngås, Cold Baths – Needed for Birds and Humans.

6.3.3. Toiminnan vaikuttavuuden analyysi

Jokela ja Huhmarniemi (2018) määrittelevät osallistujien valmiiden töiden demonstroivan, kuinka toimiva, onnistunut ja voimaannuttava prosessi on ollut. Heidän mukaansa vaikuttavuuden arvioinnin kriteereihin kuuluu muun muassa töiden ja tutkimuksen kyky tuottaa ideoita, tunteita ja mielikuvia, sekä voimaantumisen tunteita ja osallistujien lisääntyneitä luottamusta omiin kykyihin ja taitoihin (Jokela & Huhmarniemi, 2018, s. 18). Jokelan ja Huhmarniemen määrittelemien tekijöiden lisäksi hyödynnän tässä analyysissä tekemiäni muistiinpanoja toiminnan suunnittelusta, tavoitteista ja toteutumisesta ja etsin niiden kautta tekijöitä, jotka kertovat juuri tässä toiminnassa sen tarkoituksenmukaisuudesta ja vaikuttavuudesta. Halusin myös tässä analyysissä tuoda osallistujien omaa ääntä kuuluvaksi heidän antamien palautteiden kautta.

Analyysistä kävi ilmi, että aineistosta löytyi jokaista kriteeriä kohden vähintään kolme poimintaa (toiminta herätti: 1. ideoita, 2. tunteita, 3. mielikuvia, 4. voimaantumista ja 5. luottamusta omiin kykyihin). Lisäksi poimin aineistosta muita tekijöitä, jotka mielestäni kertoivat siitä, että järjestämämme toiminta oli onnistunut tavoitteissaan. Nämä melko runsaslukuiset poiminnat jakautuivat tyypeihin: 1. inspiroituminen, 2. kriittinen ajattelu, 3. ekososiaalisten ja ekologisten näkökulmien pohtiminen, 4. uudet näkökulmat, 5. keholliset kokemukset ja moniaistinen tutkiminen, 6. hetkeen pysähtyminen / uppoutuminen, 7. tietoisuus omasta ympäristöstä, 8. kokemus metsäyhteyden vahvistumisesta, 9. metsätyöpajassa alitajuntaisten ajatusten herääminen sekä 10. kokemukset työpajojen, luonnoskirjatyöskentelyn hyödyllisyydestä. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Toiminnan onnistumisen analyysi.

Kyky tuottaa:	Kaikki poimintoja edustavat tyypit
IDEOITA	1. Tiedon siirtyminen uuteen toimintaan 2. Halu jatkaa toimintaa omassa elinympäristössä 3. Pohdintoja kestävyyydestä ja alkuperäiskansojen maailmakuvasta suhteessa siihen 4. Pohdintoja toimijuudesta ja toivosta 5. Pohdintoja omien kokemusten vaikutuksesta paikan kokemiseen 6. Ajatuksia metsän hyödyistä omalle hyvinvoinnille 7. Dekolonisaation mind map ja yhdistyminen luontoon 8. Taide ja taiteellinen tekeminen avasivat ajattelua 9. Teosideoiden muodostuminen näyttelyiden inspiroimana 10. Kuten maisemassa persoonallisuudessakin on monia muotoja ja värejä 11. Oman kulttuurin ongelmat 12. Luonnoskirjatyöskentely oli auttanut ideoinnissa 13. Muista kulttuureista oppiminen
TUNTEITA	1. Vitsailtiin, oli hauskaa 2. Tuntui kummalliselta 3. Tunne takaisinantamisesta 4. Oli ihanaa laittaa kädet maahan 5. Merkityksellisyys

	<ul style="list-style-type: none"> 6. Ahdistus, ilmastoahdistus, epämukavuutta 7. Puiden vieraus ja häiritsevyys 8. Tutuus, turvallisuus, rauha 9. Negatiivinen energia poistui, positiivinen energia tuli tilalle
MIELIKUVIA	<ul style="list-style-type: none"> 1. Kasvien nimeäminen ryhmän jäsenten nimiä yhdistellen, Puhuttiin, että kasvit ovat vauvoja, joita osallistujat hoivasivat 2. Juurten paljous sai pohtimaan sitä, miten metsä suojelee itseään 3. Kerrokset, lehdet, värit – elämänkierto ja vuodenkierto 4. Metsäyhteyden kokemukset 5. Monilajisen vuorovaikutuksen ja yhteyden kokemukset 6. Toiminnan herättämät muistot ja mielikuvat omasta elinympäristöstä 7. Symbolit 8. Mystiikka, ”peikkojen paikka” 9. Maiseman kerrokset 10. Eläinten toimijuus 11. ”Kivi oli kuin muotoiltu nojatuoli”: Luonnonympäristön inhimillistäminen ja yhteydet
VOIMAANTUMISTA	<ul style="list-style-type: none"> 1. Istuttajat olivat super-ihmisiä. Pahoiteltiin maan kovuutta, mutta he olivat ”super” ja vahvoja. 2. Oli innostavaa 3. Yhteistyön erityisyys 4. Kastellessa tanssittiin ja toivottiin voimaa kasville 5. Ihmiset kokivat virkistyvänsä 6. Siunattu ja inspiroitunut olo
LUOTTAMUS OMIIN KYKYIHIN JA TAITOIHIN	<ul style="list-style-type: none"> 1. Luonnoskirjatyöskentelyn kautta löytyi uusi yhteys ja sitoutuneisuus prosessiin, mikä auttoi saavuttamaan tyydyttävämpiä lopputuloksia. Piirtäminen on vaikeaa, luonnoskirjatyöpaja auttoi tässä. Auttoi ajattelemaan syvällisemmin. 2. Työpajat ja kenttäviikko auttoivat löytämään keinoja ideoiden toteuttamiseen. 3. Aktiviteetit olivat inspiroivia. Monet tehtävät olivat vieraita, enkä olisi ilman ohjeistusta pystynyt tehdä niitä.
MUUT	<ul style="list-style-type: none"> 1. Inspiroituminen 2. Kriittinen ajattelu 3. Ekososiaalisten ja ekologisten näkökulmien pohtiminen 4. Uudet näkökulmat 5. Keholliset kokemukset ja moniaistinen tutkiminen 6. Hetkeen pysähtyminen / uppoutuminen 7. Tietoisuus omasta ympäristöstä 8. Kokemus metsäyhteyden vahvistumisesta 9. Metsätyöpajassa alitajuntaisten ajatusten herääminen sekä 10. Kokemukset työpajojen, luonnoskirjatyöskentelyn hyödyllisyydestä

Saamamme sekä suullinen että kirjallinen palaute oli lähinnä positiivista ja ihmiset olivat olleet erittäin tyytyväisiä koko kenttäviikkoon ja vuoden 2023 LiLa:an.

LILA was a very special experience, making new friends, learning about other cultures and ways of working was particularly inspiring. I feel very lucky to have taken part and am very interested in finding out how the LILA experience and connection could be retained and expanded. (Osallistuja 7, palaute.)

Jotkut osallistujista ilmaisivat vastauksissaan myös, että työpajat ja luonnoskirjatyöskentely olivat olleet heille hyödyllisiä.

The sketchbook was part of my collection of ideas and inspiration. A part of it came from writing and a part of it from sketching in relation to the workshop, especially in the museum. The detail workshop also influenced my photo-collection which I later used for colour inspiration, where I decided to use my camera instead of my sketchbook. (Osallistuja 4, palaute.)

Suurin osa kehittämiskohtiin liittyvistä palautteista liittyi kenttäviikon täyteen ohjelmaan ja kiireen aikataulun.

I think it is important having time for reflection, and discussion groups, that is what we did so I am happy with how the course has been organized. During field week in Umeå there were many site visits, this part was a little intense and challenging about keeping energy for all the stuff to reflect over. (Osallistuja 2, palaute.)

Useassa palautteessa näkyi myös toive siitä, että vapaalle työskentelylle olisi ollut enemmän aikaa. Näistä muutamassa mainittiin myös toive lisäajan suomasta mahdollisuudesta yhteistyölle.

I think the field work could be longer with more time to do personal fieldwork. It would also give more time for collaboration and sharing work and methods. (Osallistuja 6, palaute.)

Äänitteistä ja palautekyselystä kävi ilmi, että muutamat metsään tottumattomat osallistajat olivat kokeneet metsässä toimimisen ahdistavana tai muuten hankalana.

A bit conflicted about this feeling as I don't feel comfortable in the forest. It makes me feel anxious and claustrophobic. It was good to be with another person. (Osallistuja 12, metsätyöpaja.)

I found it difficult to relax. (Osallistuja 10, metsätyöpaja)

Lisäksi saimme yhden palautteen, jossa osallistuja kertoi kokeneensa työpajat oudoiksi ja istutustyöpajan toimimattomaksi. Palautteen mukaan työpaja ei palvellut tarkoitustaan. Samassa palautteessa osallistuja kertoi myös luonnoskirjatyöskentelyn stressanneen häntä.

All the group work was a bit strange, the worst part was that we had to plant bought flowers in the heather! It did not harmonize with the idea of sustainability at all. On the contrary! (Osallistuja 3, istutustyöpaja.)

It was actually one of the things that stressed me. I do not work this way, but in my mind, and found it unnecessary and something that suited the other participants

better. These tangible things played less of a role influencing my final work. The experience, and communication with others was most important to me. (Osallistuja 3, luonnoskirjatyöskentely.)

Kaiken kaikkiaan tämän analyysin perusteella selvisi, että järjestämämme toiminta oli monella tapaa varsin tarkoituksenmukaista ja onnistunutta. Toiminta onnistui aikaansaamaan tavoitellun laisia vaikutuksia, ja osallistajat ilmaisivat myös olevansa tyytyväisiä ja kokeneensa järjestämämme toiminnan mielekkääksi ja hyödylliseksi.

7. Tulosten tulkinta ja johtopäätökset

7.1. Ekososiaalinen sivistys kenttäviikon keskusteluissa ja järjestetyt työpajat ekososiaalisen sivistyksen interventioina

Kenttäviikolla järjestetyn toiminnan yhteydessä otettujen ja toimintaa refleктоivien äänitteiden ja osallistujien kyselyvastausten analyysissä ilmeni, että ekososiaaliseen sivistykseen liittyvät teemat olivat olleet osallistujien toiminnassa ja pohdinnoissa läsnä. Aineistosta muodostetuista yläluokista (1. Posthumanismi, ekososialisaatio ja metsäsuhde, 2. Liikkeelle laittavia tekijöitä, toimijuuteen kannustavia tunteita, 3. Yhteiskuntakritiikkiä, Tarve muuttaa kulttuuria ja 4. Ekososiaaliseen sivistystä ruokkivia ideoita ja pohdintoja) kävi ilmi, että ekososiaaliseen sivistykseen liittyviä teemoja oli pohdittu ja koettu monen eri näkökulman kautta. Myös ekososiaalisen sivistyksen ulottuvuuksien kokonaisuuden hahmottamista varten luomani kuvaajan eri ulottuvuudet olivat edustettuna monipuolisesti yläluokissa ja niiden sisältämissä teemoissa, mikä vahvisti tulkintaa siitä, että ekososiaalinen sivistys oli ollut kokonaisvaltaisesti läsnä.

Analyysissä kävi ilmi, että kaikki järjestämämme toimintaa kuvaava aineisto tuotti tuloksia ekososiaalisen sivistyksen teemojen läsnäolosta. Tulkitsen siis, että järjestämämme toiminta on voinut olla yhteydessä näiden teemojen ilmenemiselle, ja tässä suhteessa toiminta on onnistunut toimimaan ekososiaalisen sivistyksen interventioina kenttäviikolla. Tätä voidaankin tulkita niin, että museoyhteistyön toteutus ja taideperustaisten menetelmien käyttö toimivat oletusten mukaisella tavalla herätellen monipuolisia pohdintoja ja kokemuksia sekä ajatuksia historian jatkuvuudesta ja kulttuurista.

Kerätystä aineistosta muodostamani yläluokat painottuivat hieman eri tavalla eri työpajojen yhteydessä. Tulkitsen tästä, että työpajat onnistuivat tuomaan ekososiaalisen sivistyksen kannalta olennaisia ulottuvuuksia esille eri näkökulmista, ja tämän kautta työpajat tukivat ja täydensivät toisiaan. Toimintaa kuvaavista valokuvista muodostamani teemat (1. istutustyöpaja, metsätyöpaja, 2. luonnoskirjatyöpaja, 3. maisemassa luonnostelu ja 4. kenttäviikon muu toiminta) ja niissä ilmenneet aihealueet tukivat tätä käsitystä. Istutustyöpajan vahvimmin näkyviä alateemoja olivat yhteisöllisyys ja hoiva. Metsätyöpajassa kaikkein eniten läsnä oli kehollisuus ja yhteys luontoon. Luonnoskirjatyöpajan valokuvista välittyi keskittyneisyys ja ajatusten vaihto annetun tehtävän äärellä. Valokuvat, jotka kuvasivat maisemassa luonnostelua, välittivät maisemaan uppoutumista ja moniaistista tutkimista. Nämä valokuvissa ilmenneet alateemat kertovat keinoista, joilla taideperustainen toiminta ja museoyhteistyö ovat mahdollistaneet ekososiaalisen sivistyksen tulemisen osaksi kenttäviikon toimintaa.

Yläluokkien *1. Posthumanismi, ekososialisaatio ja metsäsuhde* ja *2. Liikkeelle laittavia tekijöitä ja toimijuuteen kannustavia tunteita* sisältämät teemat painottuivat istutus- ja metsätyöpajoissa siinä, missä yläluokkien *3. Yhteiskuntakritiikkiä, Tarve muuttaa kulttuuria* ja *4. Ekososiaaliseen sivistystä ruokkivia ideoita ja pohdintoja* sisällöt painottuivat selkeästi enemmän luonnoskirjatyöpajassa ja perjantain loppukoonneissa. Tähän voi kuitenkin vaikuttaa esimerkiksi se, että istutustyöpajasta saatu keskusteluaineisto oli melko vähäinen. Siinä, missä toiset työpajat painottivat refleктоivaa keskustelua, istutustyöpajan painopiste oli toiminnassa. Koska istutustyöpaja tapahtui limittäin metsätyöpajan purun kanssa ja ennen luonnoskirjatyöpajaa sekä luonnollisesti myös ennen perjantaina käytyä loppukeskustelua, voi myös olla, että istutustyöpaja on ohjannut ajattelua, joka on ilmennyt näissä muissa yhteyksissä kerätyn aineistossa, vaikka se ei suoranaisesti tulekaan ilmi.

7.2. Ekososiaalinen sivistys luonnoskirjoissa ja taideproduktioissa

Luonnoskirjoihin suhtautuminen oli osallistujakohtaista. Moni kuitenkin otti sen omakseen ja työskenteli sen kanssa paljonkin. Analyysi luonnosten sisällöistä oli hyvin tulkinnanvarainen ja etenkin hyvin abstraktit luonnokset kätkivät varmasti paljon tietoa, jota en analyysin avulla pystynyt paljastamaan. Selvää kuitenkin oli, että luonnoskirjojen sivut sisälsivät paljon syvällisiäkin pohdintoja ja osittain tulkitsen aiheiden liittyneen myös ekososiaaliseen sivistykseen.

Luonnoskirjojen analyysissä teemoja muodostui yhteensä viisi: *1. Tekstipitoiset luonnokset*, *2. Abstraktit luonnokset*, *3. Ympäristöä tutkivat luonnokset*, *4. Ympäristösuhdetta pohtivat luonnokset* ja *5. Kestävyysteemoja käsittelevät luonnokset*. Tulkitsin, että näistä teemoista kaikki voivat mahdollisesti sisältää ekososiaaliseen sivistykseen liittyviä pohdintoja, mutta teemoissa *3. Ympäristöä tutkivat luonnokset*, *4. Ympäristösuhdetta pohtivat luonnokset* ja *5. Kestävyysteemoja käsittelevät luonnokset* oli selvästi näitä elementtejä läsnä. Kaikkein vahvimmin ekososiaaliseen sivistykseen liitettävissä olevat muutamat luonnokset olivat teemassa *5. Kestävyysteemoja käsittelevät luonnokset*.

Vuoden teema metsä oli taideproduktioissa vahvasti läsnä, mikä varmasti osaltaan oli sen taustalla, että teoksissa käsitellyt teemat olivat yllättävänkin laajalti yhdistettävissä kestävyysteemojen kautta ekososiaaliseen sivistykseen. Yhteys ja yhteisöllisyys olivat monen teoksen ytimessä. Ekologista kestävyyttä käsiteltiin pääteemana yhteensä kahdeksassa teoksessa. Tämä ilmeni muun muassa ilmasto-kriisin käsittelynä, monimuotoisen metsäekosysteemin tärkeyden tukemisena ja kestävämmän metsänhoidon pohdintana. Lisäksi kulttuuri ja ekologia yhdistyivät muutamassa teoksessa, mikä näyttäytyi mielestäni hyvinkin läheiseksi ekososiaalisen sivistyksen kanssa.

7.3. Tutkimuksen luotettavuus

Koska kyseessä on hyvin laadullinen tutkielma, jonka tavoitteena oli kehittää yhden tietyn hankkeen toimintaa ja lähinnä herättää ajatuksia ja luoda keskustelua liittyen ekososiaaliseen sivistykseen alalamme, ei ole tarpeen pohtia tutkimustulosten yleistettävyyteen tai toistettavuuteen liittyviä kysymyksiä. Hankkeen kehittämistä ajatellen tutkielman luotettavuutta lisää aineistonkeruun tutkijatriangulaatiota lähentelevä menetelmä, jossa havaintoja tehtiin yhdessä muiden kenttäviikon osallistujien kanssa, ja näin saatiin mahdollisimman moniäänistä ja -näkökulmaista tietoa kerätyksi.

Käytyjen keskustelujen äänittämisellä pyrittiin siihen, että tilanteisiin pystyisi palaamaan paremmin jälkeenpäin, eikä havainnot olisi pelkän muistin varassa. Äänityslaitteita ei kuitenkaan ollut jokaiseen pienryhmään, mikä rajasi osan informaatiosta pois. Pyrimme kuitenkin jakamaan Lapin yliopiston edustajat eri keskusteluryhmiin, jotta saisimme havaintoja mahdollisimman kattavasti eri ryhmistä. Analyysivaihetta tehdessäni huomasin myös sen, että ne keskustelut, joissa olin itse ollut läsnä, olivat helpommin ymmärrettävissä ja niistä oli helpompi tehdä tulkintoja verrattuna äänitteisiin, joiden äänitystilanteessa en ollut itse läsnä. Lisäksi metsätyöpajan purussa tehdyt äänitteet olivat hieman heikkolaatuisia, joten niistä saatu tieto jäi paikoin epäselväksi.

Luonnoskirjojen kohdalla analyysissä jäi varmasti paljon kuvien kätkemää tietoa piiloon. Pyynnöistämme huolimatta osallistujat olivat suurelta osin unohtaneet otsikoida tehtävänantoihimme liittyvät sivut, mikä hankaloitti niiden tulkintaa. Lisäksi luonnokset olivat ajoittain hyvin lennokkaita, tulkinanvaraisia ja abstrakteja, joten ne varmasti osittain kätkivät tekijälleen tietoa, joka jäi analyysissä löytämättä. Myös taideproduktioiden analyysissä oli näitä samoja piirteitä, mutta teostekstit auttoivat paljon teosten tulkinnoissa ja antoivat suuremman väylän tekijänsä ajatuksiin.

Lisäksi se, että en järjestänyt kyselyä tai haastattelua nimenomaan ekososiaaliseen sivistykseen liittyen, vaan annoin näiden teemojen nousta orgaanisesti osallistujien omista pohdinnoista, kieli tulkintani mukaan siitä, että ekososiaalisten teemojen näkyminen aineistossa ei johdu siitä, että tutkin tätä aihetta, vaan siitä, että teemat ovat todella olleet toiminnassa läsnä.

Projektityöskentelylle tyypillisesti kenttäviikko oli kiireinen ja ohjelmantäyteinen, mikä toi oman haasteensa aineiston dokumentointiin ja ajoittain myös työpajojen järjestämiseen toivotulla tavalla. Myös laitteiden käyttö ja logistiikka aiheuttivat joitakin haasteita ja jälkeenpäin äänittäessä ei kaikki toiminnan nyanssit ja käydyt keskustelut enää muistuneetkaan mieleen. Tutkimusta ajatellen nämä tekijät saattoivat hieman vaikuttaa aineiston kattavuuteen ja interventioiden purevuuteen. Tästä huolimatta kerätty aineisto oli monipuolinen ja sieltä tehdyt nostot kielivät toiminnan vaikuttavuudesta

ja tarkoituksenmukaisuudesta. Tulkiten siis, että näiden haasteiden merkityksellisyys tutkielman tulosten kannalta, ei ole kovinkaan suuri.

7.4. Yhteenveto ja kehittämissuhteet

Tulkiten analyysissä nousseita teemoja niin, että kaikki ekososiaaliseen sivistykseen liitettävissä olevat teemat toimivat vihjeinä siitä, että LiLa-hankkeessa on tilaa ekososiaalisille pohdinnoille ja sen myötä myös mahdollisuudelle vahvistaa osallistujien ekososiaalista sivistystä osana heidän taideperustaisen maisemantutkimuksen matkaansa. Analyysissä nousseet tämän suuntaiset poiminnat olivatkin määrältään niin runsaat ja monipuoliset, että tulkiten tältä kannalta kenttäviikolla järjestettyjen ekososiaalisen sivistyksen interventioiden onnistuneen tavoitteessaan.

Lisäksi jo se, että Ingoldin teksteistä löytyi yhteyksiä posthumanismiin ja ekosysteemien osasten yhteen kietoutuneisuuteen liittyviä teemoja, herätti myöhemmässä vaiheessa ymmärryksen siitä, että LiLa-hankkeessa oli jo valmiiksi ekososiaaliseen sivistykseen liitettäviä teemoja. Lisäksi käsitelimme etäkoulun aikana Agenda 30:n osa-alueita ja teimme niihin liittyvän tehtävän, minkä kautta myös ekologisella kestävyydellä oli näkyvyyttä jo virtuaalikoulun aikana. Myös metsä teemana ja aktiviteettien järjestäminen ulkotiloissa ja luonnonympäristöissä ruokkivat mahdollisuuksia muun muassa monilajiselle vuorovaikuttamiselle ja ekososiaalisten teemojen pohtimiselle.

Lisäksi tarkastelin saatuja tuloksia siitä näkökulmasta, miten LiLa hankkeena hyötyisi ekososiaalisen sivistyksen käsitteen käyttöönotosta, ja mitä ekososiaalinen sivistys toisi lisää LiLa:n metodologialle sekä mikä on hankkeelle uuden museoyhteistyön ja taideperustaisen toiminnan suhde ekososiaalisen sivistyksen käsitteen käyttöönotolle.

Kuten taustateoria osoitti, ekokulttuurin ja ekososiaalisen sivistyksen päämäärien voidaan nähdä olevan paikoin ristiriidassa toistensa kanssa (esimerkiksi perinteiseen ravinnonhankintaan liittyvät kiistat) (Huhmarniemi ym. 2021, 2; Jokela ym. 2021, 502). Tästä huolimatta tulin siihen tulokseen, etteivät ne kuitenkaan ole pelkästään vastakkaisia toisilleen. Esimerkiksi huomion kiinnittäminen ekosysteemeihin ja niiden tärkeyden ymmärtäminen ja ihmisen elämän tiivis kiinnittyminen niihin tukee niin ekososiaalista sivistystä kuin ekokulttuurien jatkuvuuttakin. Tämän lisäksi tutkielma osoitti, että museoyhteistyö herätti pohdintoja niin ekokulttuureihin kuin ekososiaaliseen sivistyksenkin liittyen. Näiden tulosten perusteella voi todeta, että nämä käsitteet voivat toimia toisilleen myös rinnakkaisina, minkä kehittämiseen kannattaisi kiinnittää jatkossa huomiota.

Tutkielman perusteella vahvistui ajatus siitä, että taideperustaisuuden, museoyhteistyön ja ekososiaalisen sivistyksen kautta saadaan keinoja katsoa maiseman kerroksellisuutta, historiaa ja kaiken yhteen kietoutuneisuutta suunnaten katseet tulevaisuuteen. Teorian perusteella (Leavy 2018; Malchiodi, 2018; Paasikoski ym., 2022; Ruuska 2019; Salonen & Bardy 2015) tämä oli oletettavissa, mutta siinä, missä aiemmat tutkimukset olivat tarkastelleet näitä tekijöitä lähinnä erikseen, tässä tutkielmassa toin taideperustaisuuden, museoyhteistyön ja ekososiaalisen sivistyksen yhteen, minkä kautta osoittautui, että yhteen tuotuna, niissä on vaikuttavuutta maisemantutkimuksen kannalta. Tästä LiLa ja sen osallistajat voisivat hyötyä jatkossakin.

Kuten aiempi tutkimus antoi olettaa (Salonen 210; Salonen & Bardy 2015) Ekososiaalisen sivistyksen hyödyntäminen LiLa:ssa auttoi tarkastelemaan kestävyyttä kokonaisvaltaisemmin ja merkityksellistämään kulttuurin ja maiseman tarkastelua myös ekologisen kestävyuden näkökulmasta. Jatkossa voisi olla mielenkiintoista pohtia, miten LiLan keskiössä olevaa kulttuurisen kestävyuden edistämistä voitaisiin hyödyntää ekologisen kestävyuden ja ekososiaalisen sivistyksen edistämiseksi, ja miten tämän kautta voitaisiin päästä kokonaisvaltaisempaan kestävyuteen, minkä tarpeellisuutta alan tutkimuskin peräänkuuluttaa (Salonen, 2010). Voitaisiinko esimerkiksi paikallisen kulttuurin perinteisiä ilmenemismuotoja revitalisoimalla palauttaa yhteisöihin kapitalistista systeemiä edeltäviä maailmankatsomuksia ja elämäntapoja?

Ekososiaalinen sivistys on globaali (Salonen & Bardy 2015), joten se koskettaa kaikkia LiLa:n osallistujia. Se voisi siis olla keino yhdistää paikallista maisemantutkimusta ja sen merkityksiä osallistujien laajempaan ymmärrykseen kulttuureista, ekologiasta ja ekokulttuureista. Ehkä globaalin ekososiaalisen sivistyksen käsittely LiLa:n arktisten ekokulttuurien yhteydessä voisi myös auttaa ymmärtämään kestävyuden moninaisuutta ja nostamaan esille vihreän siirtymän tavoittelussa tehtyjä ongelmallisia ratkaisuja, ja pohtimaan sitä, mitkä ovat paikallisesti kestäviä ratkaisuja. Ja mitkä paikalliset toimet ovat tarkoituksenmukaisia sekä paikallisesta että globaalista näkökulmasta tarkasteltuna. Yhdistämällä globaalin paikalliseen, voitaisiin ehkä myös oppia hyödyntämään ekokulttuurien tietoa ja kestäviä tapoja globaalisti. Mielestäni aineistosta noussut osallistujan pohdinta kiteyttää tätä ajattelua melko osuvasti: *”Saamelainen filosofia: Otat vain, minkä tarvitset, käytät kaiken, mitä otat ja jaat siitä mitä sinulla on. Me toimimme päinvastoin: Otamme kaiken, emmekä jaa.”*

Tutkielman tulokset osoittavat, että LiLa:n kannattaisi ekososiaalisesta sivistyksestä ottaa pakkiinsa ajatuksen kulttuurin muuttamisesta kulttuuriperinteiden säilyttämiseksi. LiLa voisi tarkastella sitä, miten ekokulttuurit voivat muuttua kokonaisvaltaisesti kestävämmiksi niin, ettei meidän tarvitsisi luopua kulttuuriperinteistä, eikä kestävyystavoitteista. Uuden museoyhteistyön kautta aukeaa

oivallinen mahdollisuus tarkastella sitä, miten historian jatkumoa vahvistamalla ja siitä oppimalla voitaisiin löytää ekologista ja kulttuurista kestävyyttä. Tähän vedoten ehdotankin, että tulevissa LiLa-projekteissa pyritään vahvistamaan museoyhteistyötä ja yhdistämään järjestettävää taideperustaista toimintaa siihen.

Tutkielman aineistosta kävi ilmi osallistujien selkeä toive väljemmästä aikataulusta, joka jättäisi enemmän tilaa vapaalle vuorovaikutukselle, henkilökohtaiselle taideperustaiselle ja taiteelliselle työskentelylle ja omille pohdinnoille. Tämä kannattaa ehdottomasti ottaa huomioon tulevia LiLa-kesäkouluja suunniteltaessa, jotta kenttäviikosta saataisiin jatkossa mahdollisimman paljon irti. Myös järjestetystä ohjelmasta saataisiin varmasti enemmän irti, mikäli kiireentuntu olisi vähemmän läsnä.

Mielestäni tässä tutkielmassa käy ilmi ihmisten huoli ympäristön ja ilmaston tilasta ja turhautuminen länsimaisen kulttuurin haitallisiin normeihin ja kokonaisvaltaiseen kestättömyyteen. Lisäksi ilmeni ihmisten halu keskustella näistä aiheista myös arktisessa kontekstissa ja kokemus siitä, että myös näillä alueilla kulttuuriin sisältyy paljon kestättömiä piirteitä, vaikka pohjoisen ihmisten nähdäänkin kiinnittyvän vahvasti luontoon (Huhmarniemi ym. 2021). Tämä mielestäni paljastaa sen, että LiLa:n metodologiassa olisi tilausta ekososiaalisen sivistyksen käyttöönotolle, ja että hankkeen puitteissa tehtävä maisemantutkimus voisi todella hyötyä ekososiaalisesta sivistyksestä. Näen myös tämän tutkielman osoittavan, että LiLa:ssa on loistava mahdollisuus osallistua monipuolisin keinoin ajankohtaiseen ja tärkeään ilmastokriisikeskusteluun ja tarjota sille arktisia näkökulmia ja ratkaisuja, jotka kumpuavat pohjoisen sosiokulttuurisesta tiedosta ja maisemanymmärryksestä.

8. Pohdinta

Vaikka tutkielma pystyi antamaan kontribuutionsa LiLa:lle ja paljastamaan mielenkiintoista tietoa järjestetystä toiminnasta, sen haasteena oli ekososiaalisen sivistyksen käsitteen laajuus sekä sen asettaminen LiLa-hankkeen ja kuvataidekasvatuksen kehikkoon, jotka nekin osoittautuivat laajoiksi kokonaisuuksiksi. Pro gradu –tutkielman asettamien rajoitteiden vuoksi näin monitieteisen tutkielman taustoittaminen oli myös haasteellista. Koen kuitenkin saaneeni vedettyä sen verran taustateorioiden lankoja yhteen, että pystyin osoittamaan ekososiaalisella sivistyksellä olevan paikkansa kaiken tämän keskellä. Koen myös, että tutkielmassani pystyin osoittamaan, että LiLa:lla olisi mahdollisuus hyödyntää uutta yhteistyötahoaan museota ekososiaalisen sivistyksen kautta.

Vaikka toiminta osoittautui olleen monella tapaa tarkoituksenmukaista ja teimme suuren työn sen takaamiseksi, että kaikki toimisi sujuvasti ja hyvin, voi varmasti toiminnan kannalta tehtyjä ratkaisuja aina pohtia ja niistä löytää jotain parantamisen varaa. Etenkin omieni tähän tutkielmaan liittyvien intressien kannalta ajateltuna esimerkiksi pidempikestoisemmat työpajat ja laajemmat purkukeskustelut olisivat voineet lisätä toiminnan vaikuttavuutta. Lisäksi tämän tutkielman toteutuksen ja aineistonkeruun näkökulmasta mietin valitsemiani menetelmiä. Ehkä esimerkiksi haastattelujen tai vielä tarkemmin ekososiaaliseen sivistykseen täsmentyvän taideperustaisen toiminnan järjestämisen kautta olisi voinut saada vielä syväluotaavaa ja täsmällisempää tietoa. Myös laajemmalla museoyhteistyöllä olisi voinut saada syvällisempiä ja laajempia pohdintoja aikaiseksi.

Etenkin istutustyöpajan kohdalla jäin miettimään käytännönjärjestelyitä ja olosuhteiden asettamia haasteita. Mikäli työpajan olisi saanut järjestettyä toisena ajankohtana, uskon, että sen vaikuttavuus olisi ollut parempi. Etenkin toisen osallistujaryhmän kohdalla väsymys alkoi jo näkyä toiminnassa, eikä työpajasta välttämättä enää saatu kaikkea mahdollista irti. Vaikka saimme kaiken kaikkiaan työpajan järjestettyä ilman suurempia ongelmia ja saimme lopulta myös hyvää palautetta siitä, koen, että jatkossa tällaiselle toiminnalle ja sen järjestämiselle kannattaisi antaa enemmän aikaa ja tilaa. Teimme kuitenkin parhaamme tämän hankkeen ja kesäkoulun puitteissa, ja tämän pohjalta on hyvä lähteä jälleen kehittämään tulevaa toimintaa.

Kokemuksena työpajojen järjestäminen vieraassa ympäristössä oli hyvin opettavainen. Etenkin oman tutkimusnäkökulman ja aineistonkeruun keskittyessä järjestämäämme toimintaan antoi kaikesta tästä selviytyminen paljon eväitä sekä opettajuuteen että tutkijuuteen. Myös oma ymmärrykseni maisemasta, ekososiaalisesta sivistyksestä ja näiden yhteyksistä syveni merkittävästi. Koen, että tämän kautta pystyn tarkastelemaan analyttisemmin sekä maisemaa että kuvataidekasvatusta ja koen

osaavani soveltaa ekososiaalisen sivistyksen teemoja toimintaan. Myös museoyhteistyön hyödyntämismahdollisuudet aukesivat minulle uudella tavalla tämän tutkielmanprosessin aikana, ja vielä viimeiseksi yhtenä suurena antina tässä työssä oli mahdollisuus olla mukana ja tutustua hanketoimintaan ja tällaisen pitkän projektin läpiviemiseen.

9. Lähteet

- Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E., & Tani, S. (2020). *Ympäristökasvatus: Kestävän tulevaisuuden käsikirja*. PS-kustannus.
- Dessein, J., Soini, K., Fairclough, G. and Horlings, L. (toim.). (2015). Culture in, for and as Sustainable Development. Conclusions from the COST Action IS1007 Investigating Cultural Sustainability. University of Jyväskylä, Finland.
- Eid, H., & Forstrom, M. Museum (2021). *Innovation: Building more equitable, relevant and impactful museums*. United Kingdom: Routledge.
- Finley, S. (2008). Arts-based research. Teoksessa J. G. Knowles & A. L. Cole (toim.). *Handbook of the arts in qualitative research: Perspective, methodologies, examples and issues* (s. 71-83) Sage publications.
- Foster, R. (2017). Nykyaikakasvatus toisintekemisenä ekososiaalisten kriisien aikakaudella. *Sosiaalipedagogiikka*, 18, 35–56. Suomen sosiaalipedagogiikka ry. <https://doi.org/10.30675/sa.63484>
- Foster, R., Salonen, A. O. & Keto, S. (2019). Kestävyystietoinen elämän orientaatio pedagogisena päämääränä. Teoksessa T. Autio, L. Hakala ja T. Kujala (toim.), *Siirtymiä ja ajan merkkejä koulutuksessa. Opetussuunnitelmatutkimuksen näkökulmia*. Tampere University Press.
- Foster, R., Salonen, A. O., & Sutela, K. (2022). Taidekasvatuksen ekososiaalinen kehys: kohti kestävyystietoista elämänorientaatiota. *Kasvatus*, 53(2), 118–129. <https://doi.org/10.33348/kvt.115918>
- Halla, T., Karhunkorva, R., Kärkkäinen, S., Laine, J. & Rautio, A. (2018). Suomalaisten metsäsuhteiden tila. Teoksessa R. Karhunkorva, A. Koskimäki, L. Paaskoski, H. Roiko-Jokela, A. Viherä-Aarnio, & M. Rikala, (toim.), *Suomalaisten metsäsuhde* (s. 112–120). Suomen Metsämuseo Lusto.
- Hickman, C., Marks, E., Pihkala, P., Clayton, S., Lewandowski, R. E., Mayall, E. E., . . . van Susteren, L. (2021). Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: A global survey. *The Lancet. Planetary health*, 5(12), 863–873. [https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(21\)00278-3](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(21)00278-3)
- Hiedanpää, J., Suvantola, L., & Naskali, A. (2010). *Hyödyllinen luonto: ekosysteemipalvelut hyvinvointimme perustana*. Vastapaino.
- Howe, J. P. (2014). *Behind the curve: Science and the politics of global warming*. University of Washington Press.
- Huhmarniemi, M., Jokela, T. & Hiltunen, M. (2021). Paradigm shifts in northern art, community and environment studies for art teacher education. *Social Sciences & Humanities Open* 4(1), 100–181. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2021.100181>

- Huhmarniemi, M. & Jokela, T. (2020). Arctic art and material culture: Northern knowledge and cultural resilience in the Northernmost Europe. Teoksessa L. Heininen, H. Exner-Pirot & J. Barnes (toim.), *Arctic yearbook 2020: Climate change and the Arctic: global origins, regional responsibilities?* Arctic Portal.
- Ingold, T. (1993). The temporality of the landscape. *World Archaeology*, 25(2), 152–174.
- International Council of Museums (2017). ICOM Code of Ethics for Museums.
- International Council of Museums (2022). Museum Definition.
- Janes, R.R., & Sandell, R. (toim.). (2019). *Museum Activism* (1. painos). Routledge.
- Jokela, T. (2022). Metsän ekosysteemipalvelut taideperustaisten palveluiden syttöinä. Teoksessa T. Jokela, & A. Stöckell (toim.), *Taideperustaisia metsäkohtaamisia: ekosysteemipalveluista elinvoimaa luoville aloille* (s. 16–21). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022040527209>
- Jokela, T. Hiltunen, M. Huhmarniemi, M., Härkönen, E., Stöckell, A., Manninen, A. & Parpala, M. (2024). *Kuvataidekasvatuksen ja soveltavan taiteen projektiosaajaksi*. Lapin yliopisto.
- Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2020). Taideperustainen toimintatutkimus soveltavan taiteen kehittämisen välineenä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (toim.), *Luontokuvaus soveltavana taiteena* (s. 39–62). Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja. Sarja C, katsauksia ja puheenvuoroja, nro 66. Lapin yliopisto.
- Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2018). Art-based action research in the development work of arts and art education. Teoksessa G. Coutts, E. Härkönen, M. Huhmarniemi & T. Jokela (toim.), *The lure of Lapland: A handbook of arctic art and design* (s. 9–23). Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja C 59. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Jokela, T., Huhmarniemi, M., Beer, R., & Soloviova, A. (2021). Mapping new genre Arctic art. Teoksessa L. Heininen, H. Exner-Pirot, & J. Barnes (toim.), *Arctic yearbook 2021: Defining and mapping sovereignties, policies and perceptions*. Arctic Portal.
- Koski, L. (2020). Teksteistä teemoiksi. Dialoginen tematisointi. Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (luku IV). Gaudeamus.
- Karhunkorva, R., Paaskoski, L., Matila, A. ja Arnkil, N. (2016). Merkityksellinen metsäkulttuuri. Tapion raportteja nro 10.
- Keto, S., & Foster, R. (2021). Ecosocialization - an ecological turn in the process of socialization. *International studies in sociology of education*, 30(1-2), 34-52. <https://doi.org/10.1080/09620214.2020.1854826>
- Keto, S., Foster, R., Pulkki, J., Salonen, A. O., & Värrä, V. (2022). Ekososiaalinen kasvatus: Viisi teesiä ratkaisuehdotuksena antroposeenin ajan haasteeseen. *Kasvatus & Aika*, 16(3), 49. <https://doi.org/10.33350/ka.111741>
- Leavy, P. (2018). Introduction to arts-based research. Teoksessa Leavy, P. (toim.), *Handbook for arts-based research* (s. 3–5). The Guilford Press.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet (2019). Helsinki: Opetushallitus.

- Lundstedt, L., Burnett, K. & Härkönen, E. (2023). Introduction. Teoksessa E. Härkönen, L. Lundstedt, K. Burnett, M. Gårdvik, & R. Permar (toim.) *Nurture: Living in the Landscape summer school and exhibition* (s.6–8). Publications of the Faculty of Art and Design of the University of Lapland Series D. Opintojulkaisuja, 37.
- Löwy, M. (2015). *Ecosocialism: A radical alternative to capitalist catastrophe*. Haymarket Books.
- Malchiodi, C. A. (2018). Creative arts therapies and arts based research. Teoksessa Leavy, P. (toim.), *Handbook of arts-based research* (s. 68–87). The Guilford Press.
- Mattila, M. (toim.). (2018). Mahdollisuuksien museo - Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma 2030. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Mies, M., Shiva, V., & Salleh, A. (2014). *Ecofeminism* (2. painos). Zed Books.
- Paaskoski, L., Siivonen, K., Vähäkari, N., Latvala-Harvilahti, P., Pelli, P., Granlund M. & Hujala, T. (2022). Dynaaminen museo ja tulevaisuusperintöverstas: käsikirja museoiden ekososiaaliseen sivistystyöhön. Suomen Metsämuseo Lusto.
- Paasikoski, L., Roikko-Jokela, H. & Rikala, M. (2018). Suomalaisten metsäsuhteita. Teoksessa R. Karhunkorva, A. Koskimäki, L. Paaskoski, H. Roiko-Jokela, A. Viherä-Aarnio & M. Rikala, (toim.), *Suomalaisten metsäsuhte* (s. 5–9). Suomen Metsämuseo Lusto.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014). Helsinki: Opetushallitus.
- Pihkala, P. (2017). *Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo*. Kirjapaja.
- Pihkala, P. (2018). Johdatus ympäristöahdistukseen. *Tieteessä tapahtuu*, 36(6), 31–38.
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (luku IV). Gaudeamus.
- Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (toim.). (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (luku IV). Gaudeamus.
- Rosenberg, M. (2018). Keho, halu ja tunnustus kulutuksessa: Oudoksumalla kohti kestävämpää tulevaisuutta. *Aikuiskasvatus*, 38(2), 102–111. <https://doi.org/10.33336/aik.88332>
- Ruuska, T., Wilén, K., & Heikkurinen, P. (2019). Ihminen osana luontoa: Ekologinen realismi ja kestävä taloudellinen organisoituminen. *Tiede & edistys*, 44(2), 4. <https://doi.org/10.51809/te.105311>
- Salonen, A. O. (2010). Kestävä kehitys globaalien ajan hyvinvointiyhteiskunnan haasteena. (Väitöskirja, Helsingin yliopisto). Helsingin yliopisto.
- Salonen, A. O., & Brady, M. (2015). Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. *Aikuiskasvatus*, 35(1), 4–15. <https://doi.org/10.33336/aik.94118>
- UArctic (2023). Fourth Living in the Landscape summer school examines forests. Haettu 8.4.2023 osoitteesta: <https://www.uarctic.org/news/2023/8/fourth-living-in-the-landscape-summer-school-examines-forests/>
- UNFCCC (2023). Summary of Global Climate Action at COP 28. Summary_GCA_COP28.pdf (unfccc.int)

United Nations (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Haettu 22.4.2024 osoitteesta: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

United Nations Children's Fund (2023). *The climate-changed child: A children's climate risk index supplement*. UNICEF, New York. The climate-changed child - Report in English.pdf (unicef.org)

Valtioneuvoston kanslia (2022). Kestävän kehityksen toimikunnan strategia 2022–2030. Luonnon kantokyvyn turvaava, hyvinvoiva ja globaalisti vastuullinen Suomi. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2022:6. Helsinki.

Wagner, E. (2019). Arts education and sustainable development. Teoksessa G. Coutts, & T. Eça (toim.) *Learning through art: Lessons for the 21st century?* InSEA Publications. <https://doi.org/10.24981/978-LTA2018>

World Commission on Environment and Development (1987). *Our common future – Brundtland*.